

Applied Economics Studies, Iran (AESI)

P. ISSN:2322-2530 & E. ISSN: 2322-472X - Journal Homepage: <https://aes.basu.ac.ir/>
 Scientific Journal of Department of Economics, Faculty of Economic and Social Sciences,
 Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran. Owner & Publisher: Bu-Ali Sina University.

© Copyright © 2026 The Authors. Published by Bu-Ali Sina University.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

The Impact of Income Tax and Capital Tax Shocks on Household Welfare in Iran: A Dynamic Stochastic General Equilibrium Approach

Mostafa Lotfi Parsa¹ , Seyed Ehsan Hosseinidoust² ,
 Mohammad Hasan Fotros³ , Reza Maboudi⁴

Type of Article: Research

<https://doi.org/10.22084/aes.2025.30487.3763>

Received: 2025/02/02; Revised: 2025/06/11; Accepted: 2025/06/18

Pp: 43-76

Abstract

Tax is one of the important economic variables that affects the economic well-being of households through its impact on consumption, investment, income distribution, and the quality and quantity of public services. Historically, due to the existence of oil revenues, the government has relied less on tax revenues. However, especially in recent years, for various reasons, including sanctions, the majority of government spending is financed by taxes. Therefore, it is necessary to analyze the effect of paying taxes on household welfare. Given the importance of the issue, the present study uses a dynamic stochastic general equilibrium approach to examine the impact of government tax revenue shocks (including direct taxes) on the economic well-being of Iranian households in the period 1971-2023. The findings show that shocks in the formal income tax and profit tax lead to a decrease in the economic well-being of households. However, the effect of income tax on the reduction of household economic well-being is greater than that of profit tax. Imposing a profit tax reduces profitability and reduces the ability of companies to make productive investments. Reducing productive investment through reduced employment and economic growth reduces the economic well-being of households. However, taxing income leads to increased production costs. With the increase in production costs, on the one hand, the production of goods and services and employment decrease, which results in a decrease in household welfare. On the other hand, increasing production costs causes firms to transfer part of the tax burden to consumers by increasing the price of goods and services in order to compensate for lost profits, which is accompanied by a further decrease in the quality of life and household welfare. Therefore, since the results of the study show that income tax will reduce household welfare more severely than profit tax, it is recommended that the income tax rate be reduced and profit tax be increased, and the government, while increasing the efficiency of tax collection, should allocate a greater share of resources from tax collection to productive activities, improve the country's educational and health infrastructure, and regularly evaluate the effectiveness of welfare programs, thereby improving the quality of life of households.

Keywords: Welfare, Government Tax Revenue, Dynamic Stochastic General Equilibrium Approach, Iranian Economy.

JEL Classification: E62, H20, F41.

1. PhD Student Economics, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Science, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Science, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran (Corresponding Author). **Email:** hosseinidoust@basu.ac.ir

3. Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

4. Associate Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Science, Ayatollah Boroujerdi University, Borujerd, Iran.

Citations: Lotfi Parsa, M., Hosseinidoust, S. E., Fotros, M. H. & Maaboudi, R., (2026). "The Impact of Income Tax and Capital Tax Shocks on Household Welfare in Iran: A Dynamic Stochastic General Equilibrium Approach". *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 15(57): 43-76. <https://doi.org/10.22084/aes.2025.30487.3763>

Homepage of this Article: https://aes.basu.ac.ir/article_6627.html?lang=en

1. Introduction

The characteristics of the Iranian economy, including the mono-product nature of production, chronic budget deficit, persistent inflation, along with widespread sanctions and currency shocks in the last two decades, have caused economic policymakers to pay more attention to the country's tax revenues than in the past. The policy of increasing tax revenues and reducing the government's reliance on oil revenues is considered as a dominant strategy by the country's policymakers. The main issue is that taxes can act as a tool to provide public services, reduce income inequality and support vulnerable groups, but at the same time, they may affect the economic incentives of households by creating an additional financial burden on them. Given the importance of the subject, the main question of the research is: What is the impact of direct tax shocks (income tax and profit tax) on the welfare of households in the country? For this purpose, the dynamic stochastic general equilibrium approach is used to examine and measure the impact of direct taxes on the welfare of households in the country. The question is what will be the effect of tax shocks on the welfare of households, divided into "real job households" and "salaried workers"? In this model, based on the foundations of microeconomics, behavioral equations of the variables under study are defined and after determining the equilibrium state of the main equations, the parameters are calibrated and the model is estimated. Finally, by inserting the data obtained from the estimation into the model, response functions are extracted with shock scenarios of ten, fifteen, twenty, twenty-five and thirty percent increase in income tax and shocks of one, three, five and seven percent increase in profit tax.

2. Materials and Methods

Taxes are perceived by some as a benefit to society and by others as a burden on their budgets. Governments and politicians face a difficult challenge in trying to strike a balance between these two groups. From an economic perspective, some believe that taxes are a challenge to economic prosperity and growth; Because, high tax rates, both on individuals and on companies, can discourage investment, entrepreneurial activities and job creation. Another concern is that advanced tax systems designed to reduce economic differences and redistribute wealth unfairly burden and impose disproportionate pressure on the rich and successful (Mohammad and Tengel, 2023). Tax revenue is a vital component of a country's growth, as it is one of the largest contributors to total national income. If tax revenues are insufficient, increasing budget deficits, both domestically and internationally, borrowing or debt service can have an adverse effect on growth (Alshani and Ahmety, 2024). A desirable tax system has at least three characteristics. First, it should be economically efficient, meaning that it should not distort efficient prices and negatively affect resource allocation. Second, it must be able to be administered optimally, meaning that the entire tax system must be easy to design and monitor. To achieve this, administrative costs and compliance costs must be minimized. Third, the tax system must be highly flexible. This characteristic usually arises when the entire system is sensitive to possible changes in the social and economic environments. Consequently, the tax system must be responsive to policies, meaning that the relationship between political decision-makers and the tax system must be easily able to accommodate a sufficient number of taxpayers (Al-Harbi, 2019). A fundamental goal in almost all taxes is to achieve "fairness" in taxation. Of course, defining justice is very difficult.

3. Data

The main framework of the research model is derived from the articles of [Ghiyaei et al. \(2019\)](#) and [Simms et al. \(2018\)](#) and inspired by some domestic articles such as [Makian et al. \(2019\)](#) and [Broumand et al. \(2019\)](#). In the research model, which is appropriate to the empirical evidence of Iran and also the tax bases available in the country's tax laws, four types of households are considered, including: self-employed households (including: freelancers), salaried households (including: employees of factories and companies and offices), rural households (agricultural sector employees) and entrepreneurial households (including: owners of real estate, factories, workshops and companies). The government covers its expenses, which include current, development and subsidies, through tax collection, issuance of participation bonds, and oil revenues. Taxes include value-added tax, personal income tax, payroll tax, real estate tax, rent tax, and corporate profit tax. In this structure, the impact of tax shocks on different sectors of the economy is examined. The functions are generally adapted from the article by [Ghiyaei et al. \(2019\)](#) and, if necessary, changes have been made to it according to the conditions of Iran, which are used from the articles by [Makian et al., 2019](#) and [Boroumand et al., 2019](#), and each is mentioned in its place.

4. Discussion

One of the important aspects of using dynamic stochastic general equilibrium models is their parameterization using economic statistics. There are two methods for parameterization: quantification and estimation, and various methods have been developed for estimation. In many cases, and given the large number of studies that have been conducted on dynamic stochastic general equilibrium models, the researcher can use parameter values from other studies.

In the first scenario, a 15 percent increase in the formal income tax is associated with a response of -0.000417576 percent in household welfare. In the second scenario, a 20 percent increase in the income tax causes a response of -0.000576768 percent in household welfare. In the third scenario, a 25 percent increase in the income tax is associated with a response of -0.00069596 percent in household welfare. In the fourth scenario, a 30 percent increase in the income tax causes a response of -0.000835152 percent in household welfare.

According to the findings, a 5% shock in the profit tax causes the welfare of the society to react immediately and decrease by 0.00023258 percent at first. However, after that, and over time, the impact of this shock decreases to the point that after ten periods, the overall impact of the tax disappears. Increasing the profit tax due to decreasing profitability reduces the ability and motivation of entrepreneurial firms to invest and increase innovation. With decreasing investment, employment and production in the country decrease, which results in a sharp decrease in welfare. However, over time, with increasing productive investment by the government and improving the country's economic infrastructure and creating competition between firms, they increase the amount of investment in innovation in order to enjoy higher profits, which in turn leads to an increase in the profit and production capacity of the firm. Therefore, over time, the impact of the profit tax on reducing welfare decreases.

5. Conclusion

The results showed that taxes on formal sector income have a negative and significant effect on household economic welfare. The mechanism of this effect can be explained as follows: levying taxes on formal sector income leads to an increase in production costs, which is accompanied by a decrease in the profitability of the formal sector of the economy. The decline in the profitability of the formal sector of the economy, on the one hand, causes firms active in this sector to pass on part of the tax to consumers by increasing the prices of goods and services in order to compensate for the lost profits. As the prices of goods and services increase, the purchasing power of households decreases. Therefore, a tax on the income of the formal sector of the economy leads to a decrease in the welfare of households. In addition, the collection of a tax on the income of the formal sector causes a decrease in the disposable income of individuals active in this sector. Tax has a negative impact on welfare. However, since profit tax is associated with less welfare loss, it is suggested that policymakers and planners provide the necessary solutions to reduce the harmful effects of taxes in the country by increasing the profit tax rate and reducing the income tax rate. It is also recommended that the government, while increasing the efficiency of tax collection, improve the quality of life of households by allocating a greater share of resources from tax collection to productive activities, improving the countries educational and health infrastructure, and regularly evaluating the effectiveness of welfare programs.

Acknowledgments

I'm deeply indebted to Dr. Reza Maboudi for his invaluable guidance throughout this study that significantly enriched this research. I would like to express my sincere gratitude to Prof. Mohammad Hasan Fotros. His insightful feedback and expertise were instrumental in shaping this research.

Author Contributions

The current article is a part of responsibility of Mostafa Lotfi Parsa to fulfill his PhD degree under the supervision of Dr. Seyed Ehsan Hosseinidoust and Prof. Mohammad Hasan Fotros and advisory of Dr. Reza Mabiudi.

Conflict of Interest

The authors claim no conflict of interest at the present research.

فصلنامه علمی مطالعات اقتصادی کاربردی ایران
 شاپای چاپی: ۲۵۳۰-۲۳۲۲؛ شاپای الکترونیکی: ۴۷۲۸-۲۳۲۲ - وبسایت نشریه: <https://aes.basu.ac.ir>
 نشریه گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
 حق انتشار این مستند، متعلق به نویسنده (گان) آن است. ۱۴۰۵ - ناشر این مقاله، دانشگاه بوعلی سینا است.
 این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.
 Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

تأثیر شوک‌های مالیات بر درآمد و مالیات بر سرمایه بر رفاه خانوارها در ایران: رویکرد تعادل عمومی تصادفی پویا

مصطفی لطفی پارسا^۱، سیداحسان حسینی دوست^۲، محمدحسن فطرس^۳، رضا معبودی^۴

نوع مقاله: پژوهشی

شناسه دیجیتال: <https://doi.org/10.22084/aes.2025.30487.3763>
 تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۱۴، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۳/۲۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۲۹
 صص: ۷۶-۴۳

چکیده

مالیات یکی از متغیرهای مهم اقتصادی است که از طریق تأثیر بر مصرف، سرمایه‌گذاری، توزیع درآمد و کیفیت و کمیت ارائه خدمات عمومی، رفاه اقتصادی خانوارها را متأثر می‌سازد. به‌طور تاریخی و به دلیل وجود درآمدهای نفتی، تکیه دولت روی درآمدهای مالیاتی کمتر بوده است. لکن و به‌ویژه در سال‌های اخیر به دلایل مختلف از جمله تحریم‌ها بخش عمده هزینه‌های دولت از محل مالیات‌ها تأمین می‌گردد؛ لذا واکاوی اثر پرداخت مالیات روی رفاه خانوارها ضروری می‌نماید. باتوجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر با استفاده از رویکرد تعادل عمومی تصادفی پویا تأثیر تکانه درآمدهای مالیاتی دولت (شامل: مالیات‌های مستقیم) را بر رفاه اقتصادی خانوارهای ایرانی در دوره ۱۳۵۰-۱۴۰۲ بررسی کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهند بروز شوک در مالیات بر درآمد بخش رسمی و مالیات بر سود به کاهش رفاه اقتصادی خانوارها می‌انجامد. اما، میزان اثرگذاری مالیات بر درآمد بر کاهش رفاه اقتصادی خانوارها نسبت به مالیات بر سود بیشتر است. وضع مالیات بر سود سبب کاهش سودآوری و کاهش توانایی سرمایه‌گذاری مولد در شرکت‌ها می‌شود. کاهش سرمایه‌گذاری مولد از طریق کاهش اشتغال و رشد اقتصادی، رفاه اقتصادی خانوارها را کاهش می‌دهد. اما، اخذ مالیات از درآمد به افزایش هزینه‌های تولید منجر می‌شود. با افزایش هزینه تولید، از یک سوی تولید کالا و خدمات و اشتغال کاهش می‌یابد که پی‌آمد آن کاهش رفاه خانوار است. از سوی دیگر، افزایش هزینه تولید باعث می‌شود بنگاه‌ها به منظور جبران سود از دست رفته، بخشی از بار مالیاتی را از طریق افزایش قیمت کالا و خدمات به مصرف‌کننده منتقل کنند که با کاهش بیشتر کیفیت زندگی و رفاه خانوار همراه است؛ بنابراین، از آنجایی که نتایج پژوهش نشان می‌دهد، مالیات بر درآمد نسبت به مالیات بر سود با شدت بیشتری رفاه خانوار را کاهش خواهد داد؛ لذا توصیه می‌گردد نرخ مالیات بر درآمد کاهش و مالیات بر سود افزایش یابد و دولت ضمن افزایش کارایی جمع‌آوری مالیات با اختصاص سهم بیشتری از منابع حاصل از دریافت مالیات به فعالیت‌های مولد، ارتقا زیرساخت‌های آموزشی و بهداشتی کشور و ارزیابی منظم اثربخشی برنامه‌های رفاهی، کیفیت زندگی خانوارها را ارتقا بخشد.

کلیدواژگان: رفاه، درآمد مالیاتی دولت، رویکرد تعادل عمومی تصادفی پویا، اقتصاد ایران.

طبقه‌بندی JEL: E62, H20, F41

۱. دانشجوی دکتری اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

Email: m.lotfiparsa@eco.basu.ac.ir

۲. استادیار گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران (نویسنده مسئول).

Email: hosseinidoust@basu.ac.ir

۳. استادیار گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

Email: fotros.fotros@basu.ac.ir

۴. دانشیار گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه آیت الله بروجردی، بروجرد، ایران.

Email: maaboudi@abru.ac.ir

ارجاع به مقاله: لطفی پارسا، مصطفی؛ حسینی دوست، سیداحسان؛ فطرس، محمدحسن؛ و معبودی، رضا، (۱۴۰۵). «تأثیر شوک‌های مالیات بر درآمد و مالیات بر سرمایه بر رفاه خانوارها در ایران: رویکرد تعادل عمومی تصادفی پویا». *مطالعات اقتصادی کاربردی ایران*، ۱۵(۵۷)، ۴۳-۷۶. <https://doi.org/10.22084/aes.2025.30487.3763>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://aes.basu.ac.ir/article_6627.html

۱. مقدمه

ویژگی‌های اقتصاد ایران از جمله تک محصولی بودن تولید، کسری بودجه مزمن، تورم پایدار در کنار تحریم‌های گسترده و بروز تکان‌های ارزی در دو دهه اخیر باعث شده‌اند تا سیاست‌گذاران اقتصادی به درآمدهای مالیاتی کشور بیش از گذشته توجه نمایند. به نحوی که رشد هزینه‌های دولت و کاهش درآمدهای نفتی، انتقال درآمد دولت از نفت به مالیات را از مسئله انتخاب به یک ضرورت تبدیل کرده است. مطالعات نشان می‌دهند که سهم انواع مالیات‌ها در تأمین مالی دولت در اغلب کشورهای پیشرفته به‌طور میانگین بیش از ۸۵٪ بوده است؛ در حالی که این مقدار در کشورهای صادرکننده نفت و در حدود ۳۷٪ می‌باشد. این میزان در خصوص اقتصاد ایران طی سه دهه گذشته بین ۲۵ تا ۳۲٪ بوده است که نشان می‌دهد حتی از متوسط اقتصادهای مشابه نیز پایین‌تر می‌باشد (سالنامه آماری ایران، ۱۴۰۱). به همین علت، سیاست افزایش درآمدهای مالیاتی و کاهش اتکای دولت به درآمد نفتی به‌عنوان یک استراتژی غالب مورد توجه سیاست‌گذاران کشور است. مسئله اصلی این است که مالیات می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای تأمین خدمات عمومی، کاهش نابرابری درآمد و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر عمل کند، اما در عین حال ممکن است با ایجاد بار مالی اضافی بر دوش خانوارها، انگیزه‌های اقتصادی آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد.

از این رو، عدم توجه به میزان تأثیرپذیری رفاه اقشار مختلف جامعه از این انتقال پارادایمی، می‌تواند نتایج سوء به‌همراه داشته باشد و منجر به انحراف یا شکست و ناکامی آن شود. با توجه به تحولات مختلف اقتصادی و اجتماعی، درک درست از این تأثیرات می‌تواند به بهبود سیاست‌گذاری‌های مالی و اجتماعی کمک کند و به توانمندسازی خانوارها در مواجهه با چالش‌های اقتصادی دنیای امروز یاری رساند. مطالعات انجام‌شده نیز بر این نکته تأکید دارند، از جمله این که مالیات‌ها به‌عنوان یک عامل مهم برای دستیابی به اهداف چندگانه مانند رشد و توسعه، تشویق پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و افزایش تولید، مصرف و اشتغال در نظر گرفته می‌شوند (الشانی و رحمتی، ۲۰۲۴)^۱. اما مسئله اساسی این است که مالیات، بر نحوه توزیع منابع، نحوه توزیع درآمد، چگونگی عملکرد بازارها، نحوه رفتار کارگزاران و عملکرد اقتصاد نیز تأثیرات مستقیم و نامتسا بهی داشته است؛ به‌عنوان مثال، اثرات رفاهی انواع مالیات بر درآمد و مالیات بر مصرف، بر رفاه اقتصادی-اجتماعی در بخش شهری و روستایی ایران، تأثیر منفی رفاهی بر دهک‌های ۱ و ۲ شهری را به ترتیب معادل با ۱۳/۳- و ۳/۳- نشان می‌دهد که این مسئله مغایر با هدف عدالت اقتصادی در وضع مالیات‌ها در اقتصاد است (ناذر و همکاران، ۱۴۰۱). در خصوص خانوارهای روستایی نیز آمار نامطلوبی در دست است و آثار رفاهی انواع مالیات‌ها بر تمامی دهک‌های پایینی منفی بوده است (عبدی سیدکلایی و همکاران، ۱۴۰۳). اما، در برخی دیگر پژوهش‌ها مانند مطالعه «بالاسویو» و همکاران، ۲۰۲۳^۲، تأثیر مالیات بر شاخص رفاه اقتصادی در مجموعه کشورهای توسعه‌یافته طی دو دهه اخیر، حرکت به سمت عدالت اقتصادی را با افزایش رفاه دهک‌های ۱ تا ۳ و کاهش آن در دهک‌های ۸ تا ۱۰ نمایش می‌دهد.

بنابراین آثار مالیات‌ها بر متغیرهای اقتصاد کلان می‌تواند متفاوت باشد؛ به طوری که در کشورهای با ویژگی درآمد بالا، مالیات‌ها معمولاً به تأمین خدمات عمومی با کیفیت بالا کمک می‌کنند، در حالی که در کشورهای درحال توسعه، ممکن است به دلیل وجود سیستم‌های مالیاتی ناکارآمد و نابرابر، مالیات‌ها به افزایش نابرابری و کاهش رفاه

¹ Elshani and Ahmeti

² Balasoieu et al.

خانوارها منجر شوند (گزارش بانک جهانی^۱، ۲۰۲۰). به همین دلیل، توجه به رفاه اقتصادی و عوامل مؤثر بر تغییرات رفاه همواره یکی از مسائل اساسی کشورهای در حال توسعه را به خود اختصاص می‌دهد. درک درست از این تأثیرات می‌تواند به بهبود سیاست‌گذاری‌های مالی و اجتماعی کمک کند و به توانمندسازی خانوارها در مواجهه با چالش‌های اقتصادی دنیای امروز کمک کند. مالیات بر درآمد به دلیل تأثیر مستقیمی که بر قدرت خرید و در نتیجه رفاه خانوارها دارد، معمولاً تأثیر بیشتری نسبت به سایر انواع مالیات‌ها دارد. داده‌های واقعی از سراسر جهان نیز این موضوع را تأیید می‌کنند و نشان می‌دهند که تغییرات در مالیات بر درآمد می‌تواند به طور قابل توجهی بر توزیع درآمد و رفاه خانوارها تأثیر بگذارد.

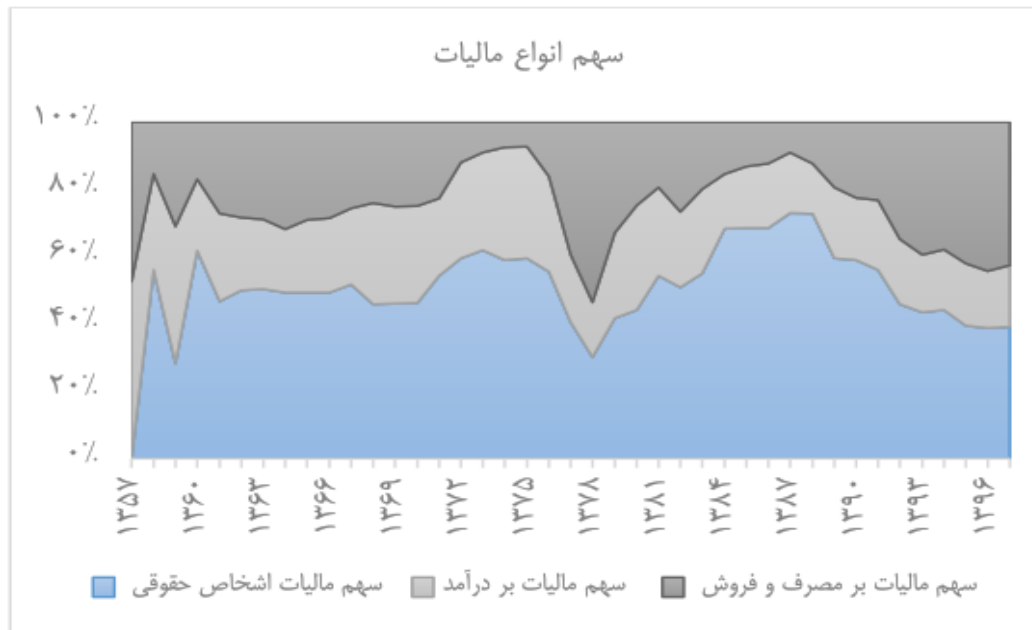
پرسش پژوهش: با توجه به اهمیت موضوع، پرسش اصلی پژوهش این است که تکانه‌های مالیات‌های مستقیم (مالیات بر درآمد و مالیات بر سود) چه تأثیری بر رفاه خانوارهای کشور دارد؟ برای این منظور، با استفاده از رویکرد تعادل عمومی تصادفی پویا تأثیر آثار مالیات‌های مستقیم بر رفاه خانوارهای کشور بررسی و اندازه‌گیری می‌شود. پرسش این است که اثر شوک‌های مالیاتی روی رفاه خانوارها به تفکیک «خانوارهای مشاغل حقیقی» و «حقوق بگیران» چگونه خواهد بود؟ در این الگو، بر اساس پایه‌های اقتصاد خرد، معادلات رفتاری متغیرهای مورد مطالعه تعریف و پس از تعیین وضعیت تعادلی معادلات اصلی، نسبت به کالیبره نمودن پارامترها و برآورد مدل اقدام و نهایتاً با جای‌گذاری داده‌های حاصل از برآورد در مدل، توابع واکنش با سناریوهای شوک ۱، ۳، ۵ و ۷٪ افزایش مالیات بر سود استخراج می‌گردد. و ۳۰٪ افزایش مالیات بر درآمد و شوک ۱، ۳، ۵ و ۷٪ افزایش مالیات بر سود استخراج می‌گردد.

۲. چارچوب نظری پژوهش

۲-۱. مبانی نظری

در اقتصاد ایران، سهم انواع مالیات‌ها از درآمدهای مالیاتی دولت طی سالیان مختلف، متفاوت بوده است؛ به عنوان مثال، از سال ۵۷ تا اواخر دهه ۸۰، مالیات بر اشخاص حقوقی عمده‌ترین بخش از درآمدهای مالیاتی را تشکیل داده‌اند و سهمی معادل با ۴۵٪ داشته‌اند؛ در حالی که از سال ۱۳۹۰ به بعد، سهم مالیات بر مصرف و فروش افزایش چشمگیری داشته است و تا ۴۰٪ افزایش را نشان می‌دهد. مالیات بر درآمد نیز تقریباً سهم مشابه و یکسانی را در طی این دوره داشته و سهمی در حد ۱۵٪ را به خود اختصاص داده است.

¹ World Bank

نمودار ۱: سهم انواع مالیات از درآمدهای مالیاتی از سال ۵۷ تا ۹۶ (ناذر و همکاران، ۱۴۰۱).

Graph. 1: Share of Tax Types in Tax Revenues 2018-2027 (Nazar et al., 2017).

«فاریولا»^۱ (۱۹۸۷) مالیات را یکی از منابع درآمد دولت مطرح می‌کند که برای تأمین مالی یا اداره خدمات عمومی و انجام سایر مسئولیت‌های اجتماعی استفاده می‌شود. «اچیوگو»^۲ (۱۹۹۴) مالیات را به‌عنوان درصد پولی که توسط دولت بر درآمد، سود یا ثروت افراد و سازمان‌های شرکتی اعمال می‌شود، تعریف می‌کند. «آدامز»^۳ (۱۹۹۲) مالیات را به‌عنوان مهم‌ترین منبع درآمد برای دولت‌های مدرن شناسایی می‌کند که معمولاً بخش قابل‌توجهی از آن‌ها را به خود اختصاص می‌دهد. به گفته «آگولو»^۴ (۲۰۰۴)، مالیات تحت‌عنوان مالیات اجباری تلقی می‌شود که دولت بر درآمد، مصرف و سرمایه‌های افراد اعمال می‌کند. پایداری رشد اجتماعی و اقتصادی تحت‌تأثیر مالیات‌ها است. مالیات‌ها توسط برخی به‌عنوان یک مزیت برای جامعه و توسط دیگران به‌عنوان باری بر روی بودجه‌هایشان درک می‌شوند. دولت‌ها و سیاست‌مداران با چالشی دشوار در تلاش برای ایجاد تعادل بین این دو گروه مواجه هستند. از نظر اقتصادی، برخی معتقدند که مالیات‌ها چالشی برای رونق و رشد اقتصادی هستند؛ زیرا، نرخ‌های بالای مالیاتی، چه بر افراد و چه بر شرکت‌ها، می‌تواند مانع از سرمایه‌گذاری، فعالیت‌های کارآفرینی و ایجاد فرصت‌های شغلی شوند. نگرانی دیگر این است که سیستم‌های مالیاتی پیشرفته که برای کاهش تفاوت‌های اقتصادی و توزیع مجدد ثروت طراحی شده‌اند، به‌طور ناعادلانه‌ای بر دوش افراد ثروتمند و موفق بار می‌گذارند و فشار نامتناسبی را بر آن‌ها تحمیل می‌کنند (محمد و تنگل، ۲۰۲۳)^۵. درآمد مالیاتی جزء حیاتی رشد یک کشور است؛ زیرا یکی از بزرگ‌ترین مشارکت‌کنندگان در کل درآمد ملی است. اگر درآمدهای مالیاتی ناکافی باشد، افزایش کسری بودجه، چه در داخل و چه در خارج از کشور، استقراض یا خدمات بدهی می‌تواند تأثیر نامطلوبی بر رشد

¹ Farayola

² Ochiogu

³ Adams

⁴ Aguolu

⁵ Mohammed and Tangl

داشته باشد (الشانی و احمتی، ۲۰۲۴). یک سیستم مالیاتی مطلوب حداقل سه ویژگی را دارا است. اول، باید از نظر اقتصادی کارا باشد، به این معنا که نباید قیمت‌های کارا را تحریف کند و بر تخصیص منابع تأثیر منفی بگذارد. دوم باید قادر به اداره بهینه باشد، یعنی کل سیستم مالیاتی باید به راحتی قابل طراحی و نظارت باشد. برای این که این امر به درستی محقق شود، هزینه‌های اداری و هزینه‌های مربوط به تطابق باید به حداقل ممکن کاهش یابند. سوم، سیستم مالیاتی باید قابلیت انعطاف بالایی داشته باشد. این ویژگی معمولاً زمانی به وجود می‌آید که کل سیستم نسبت به تغییرات احتمالی در محیط‌های اجتماعی و اقتصادی حساس باشد. در نتیجه، سیستم مالیاتی باید نسبت به سیاست‌ها واکنش‌پذیر باشد، به این معنا که ارتباط میان تصمیم‌گیرندگان سیاسی و سیستم مالیاتی باید به راحتی قادر به پذیرش تعداد کافی از مالیات‌دهندگان باشد (الحرابی، ۲۰۱۹)^۱. یک هدف اساسی تقریباً در تمامی مالیات‌ها دستیابی به «عدالت» در مالیات‌گذاری است. البته تعریف عدالت بسیار دشوار است. یکی از مفاهیم محبوب عدالت مبتنی بر اصل «توانایی پرداخت» مالیات است، که بیان می‌کند مالیات‌دهندگان باید مالیات‌ها را براساس توانایی خود پرداخت کنند. این اصل معمولاً با معرفی دو معیار عدالت افقی و عمودی عملیاتی می‌شود؛ مطابق عدالت افقی افراد با شرایط یکسان مالیات یکسانی می‌پردازند؛ در مقابل، عدالت عمودی که به رفتار مالیاتی مالیات‌دهندگان با سطوح مختلف درآمد اشاره دارد و بیان می‌کند افراد با شرایط متفاوت باید به شکل متفاوتی مالیات بپردازند. یعنی، مالیات‌دهندگانی که توانایی بیشتری دارند، باید مالیات‌های بیشتری پرداخت کنند؛ بنابراین، در ساختار نرخ مالیات بر درآمد در عدالت عمودی نشان می‌دهد نرخ‌های مالیاتی نهایی (یا متوسط) می‌تواند بیشتر یا متناسب و یا کمتر از درآمد افزایش یابند. با این حال، یک ساختار نرخ تصاعدی بهترین توانایی را در دستیابی به عدالت عمودی دارد (الم و ملنیک، ۲۰۰۵)^۲.

۱-۲-۱. تأثیر مالیات بر رفاه

مالیات به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی دولت‌ها برای تأمین مالی خدمات عمومی و اجرای سیاست‌های اقتصادی، نقش مهمی در رفاه اقتصادی خانوارها برعهده دارد؛ به طوری که درآمدهای مالیاتی بسته به نوع مالیات، میزان و نحوه مصرف آن در اقتصاد می‌توانند دارای آثار مثبت و منفی بر رفاه خانوارها باشند. به طور کلی سه دیدگاه در رابطه با تأثیر مالیات بر رفاه وجود دارد. براساس دیدگاه اول، افزایش مالیات سبب افزایش رشد اقتصادی و رفاه خانوارها می‌گردد. مجراهای مختلفی به منظور تأثیر مثبت انواع مالیات بر رشد اقتصادی و رفاه مطرح می‌شوند. مجرای اول نشان می‌دهد مالیات از طریق ارائه خدمات عمومی سبب افزایش رفاه خانوارها می‌شود. به نحوی که مالیات توانایی دولت به منظور تأمین مالی زیرساخت‌ها و فعالیت‌های مولد در کشور را افزایش می‌دهد. از آنجا که نرخ بازدهی سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و فعالیت‌های مولد بیشتر از زیان مالیات است؛ لذا، افزایش مالیات به افزایش رشد و رفاه اقتصادی می‌انجامد. علاوه بر این، مالیات با افزایش توانایی دولت برای پرداخت‌های انتقالی سبب افزایش کیفیت زندگی افراد می‌شود (مایلز^۳، ۲۰۰۰). در نهایت مالیات با افزایش سرمایه‌گذاری دولت در آموزش می‌تواند به افزایش مهارت‌های نیروی کار و بهبود فرصت‌های شغلی منجر گردد (انتشارات سازمان کشورهای توسعه‌یافته،

¹ Alharbi

² Alm and Melnik

³ Myles

۲۰۱۹). مجرای دوم به تأثیر مالیات بر رفاه از طریق بازده دارایی‌های پر ریسک اشاره دارد. مالیات از طریق تأثیر بر میانگین بازده و واریانس دارایی‌های باعث می‌شود نگره‌داری دارایی‌های پر ریسک افزایش دارد که به نوبه خود افزایش موجودی سرمایه و در نتیجه افزایش رشد و رفاه را در پی دارد (مایلز، ۲۰۰۰). مطابق مجرای سوم، مالیات با تأثیر بر نابرابری درآمد، رفاه را متأثر می‌سازد. مالیات علاوه بر این که ابزار مهمی به منظور تأمین مالی هزینه‌های عمومی دولت در نظر گرفته می‌شود، به‌عنوان یک عامل مهم برای توزیع عادلانه درآمد نیز تلقی می‌گردد (لیدیچ و همکاران^۱، ۲۰۲۳). اخذ مالیات -عموماً مالیات تصاعدی- می‌تواند به کاهش نابرابری درآمد و توزیع مجدد ثروت کمک کنند. در واقع، با اخذ مالیات تصاعدی افراد با درآمد بالاتر درصد بیشتری از درآمد خود را به‌عنوان مالیات پرداخت می‌کنند و این مالیات به خدمات و کمک‌های اجتماعی برای خانوارهای کم‌درآمد اختصاص می‌یابد؛ بنابراین، افزایش مالیات تصاعدی به افزایش رفاه می‌انجامد (استیگلitz^۲، ۲۰۱۵).

دیدگاه دوم بیان می‌دارد مالیات با کاهش رفاه همراه است. تأثیر منفی مالیات بر رفاه براساس مجراهای مختلف بیان می‌شود. مطابق مجرای اول، افزایش مالیات بر سرمایه دارای تأثیر منفی قابل توجه بر انباشت سرمایه می‌باشد؛ در واقع، افزایش مالیات شرکت‌ها باعث افزایش هزینه سرمایه و کاهش بازده پس از مالیات شرکت‌ها می‌گردد که پی‌آمد آن کاهش کارایی در تخصیص منابع است. کاهش کارایی تخصیص منابع نیز باعث کاهش انباشت سرمایه و کاهش رشد بهره‌وری کل عوامل تولید می‌گردد؛ همچنین، افزایش مالیات از طریق کاهش فعالیت‌های کارآفرینانه سبب کاهش رشد بهره‌وری عوامل تولید می‌شود. کاهش انباشت سرمایه و رشد بهره‌وری عوامل تولید رشد اقتصادی و در نتیجه رفاه را کاهش می‌دهند (گچرت و هایمبرگر^۳، ۲۰۲۲). براساس مجرای دوم، وضع مالیات بر ثروت از طریق انحراف پس‌انداز و مصرف سبب کاهش رشد و رفاه اقتصادی می‌شود (واتاوو و همکاران^۴، ۲۰۱۹). مجرای سوم نشان می‌دهد مالیات با تأثیر بر انتخاب فراغت-کار رفاه را متأثر می‌سازد؛ در واقع، مالیات بالا ممکن است موجب کاهش تمایل افراد به کار و افزایش فراغت شود. کاهش عرضه نیروی کار نیز کاهش رشد و رفاه را در پی دارد. در نهایت مالیات با انحراف منابع به سمت بخش‌های دارای بهره‌وری کمتر به کاهش رشد و رفاه می‌انجامد (ادودو و سیمون^۵، ۲۰۱۵).

دیدگاه سوم بیان می‌کند مالیات دارای تأثیر غیرخطی بر رفاه می‌باشد. به‌نحوی که مالیات بر سرمایه در کوتاه‌مدت به دلیل اثر منفی بر مصرف، رشد و رفاه را کاهش می‌دهد؛ اما در بلندمدت مالیات به افزایش تولید و رفاه می‌انجامد. مطابق مدل‌های رشد درون‌زای شومپیتری نیز رابطه کوهانی‌شکلی بین نرخ مالیات شرکت‌ها و رشد و رفاه اقتصادی وجود دارد. نرخ پایین مالیات بر شرکت‌ها، نخست باعث افزایش سود پس از مالیات شرکت‌ها می‌شوند؛ اما، افزایش سود ناشی از نرخ پایین مالیات با افزایش رقابت بین بنگاه‌ها همراه می‌گردد. افزایش رقابت بین بنگاه‌ها از طریق افزایش هزینه تحقیق و توسعه و هزینه نیروی کار سبب کاهش رشد اقتصادی و به تبع آن کاهش رفاه خانوار می‌شود (گچرت و هایمبرگر^۳، ۲۰۲۲).

¹ Ledić et al.

² Stiglitz & Rosengard

³ Gechert & Heimberger

⁴ Vatavu et al.

⁵ Adudu & Simon

۲-۱-۲. مالیات دیجیتال و مالیات سبز

در گذشته، شرکت‌ها تأسیسات و تجهیزات فیزیکی خود را در کشوری که محل استقرار مصرف‌کنندگان آنها بود ایجاد می‌کردند، درحالی‌که امروزه شرکت‌های دیجیتال یا پلتفرم‌ها، در رابطه با محل استقرار کسب و کارشان انعطاف‌پذیری بیشتری دارند و می‌توانند بدون نیاز به حضور فیزیکی تجهیزات، به راحتی و با استفاده از تعداد محدودی از مکان‌های تحت هدایت از راه دور، به بازارهای جغرافیایی مختلفی از طریق پلتفرم‌های آنلاین دست‌پیدا کنند. امروزه به دلیل دیجیتالی‌سازی و پیشرفت‌های فناوری و پدیدار شدن زیرساخت‌هایی هم‌چون اینترنت، مدل‌های کسب و کار جدید، پویاتر بوده و روش‌هایی که شرکت‌ها به واسطه آن فعالیت‌های جهانی خود را انجام می‌دهند، اساساً متحول شده است. شرکت‌های دیجیتال با اتکا به اقتصاد پلتفرمی، اثرات شبکه، مقیاس‌پذیری بدون نیاز به حجم فیزیکی، دارایی‌های نامشهود و داده‌های تولید شده توسط کاربران، ارزش‌های اقتصادی تولید می‌کنند. در چارچوب نظام مالیاتی بین‌المللی فعلی که در دهه ۱۹۲۰م. ایجاد و گسترش یافته، نحوه دریافت مالیات از کسب و کارهای برون مرزی مبتنی بر مکان دارایی‌های فیزیکی، سرمایه و نیروی کار، منابع درآمدی و محل اقامت و سکونت مالیات‌دهندگان تعیین شده است.^۱ اصول کلیدی این روش مبتنی بر دو قاعده است: (۱) قاعده Nexus برای تعیین صلاحیت دریافت مالیات از شرکت خارجی، (۲) قاعده تخصیص سود^۲ براساس اصل فاصله. در بیشتر حوزه‌های قضایی، برای شرکت‌های کاملاً دیجیتالی، چارچوب مالیاتی سنتی همانند کسب و کارهای بازار داخلی آن کشور در نظر گرفته می‌شود. با این حال، به این دلیل که درآمد و سود بسیاری از این شرکت‌ها، منابع داخلی اندکی داشته و اغلب دارایی‌ها و نیروی کار آنها در خارج از کشور قرار دارد، مشکلات مختلفی را در نحوه مالیات‌گیری ایجاد نموده است. به دلیل این که چارچوب مالیاتی بین‌المللی موجود مبتنی بر Nexus براساس دارایی‌های فیزیکی بنا نهاده شده است، بین کشورهای تولیدکننده و مصرف‌کننده ناهماهنگی ایجاد می‌شود؛ زیرا از شرکت‌های دیجیتال به واسطه دارایی‌های فیزیکی مالیات اخذ می‌شود، ولی از مشارکت کاربران و دیتای تولید شده به واسطه محصولات و خدمات دیجیتال، مالیاتی دریافت نمی‌شود. به علاوه، کسب و کارهای دیجیتال به شدت به دارایی‌های نامشهود و متحرک وابسته هستند که این دارایی‌ها (به عنوان مثال الگوریتم‌ها) می‌توانند در هر جایی در جهان واقع شوند و معمولاً فقط نیاز به شبکه‌ای دارند که باید برای دسترسی به آنها ایجاد شود. در نتیجه ممکن است یک کسب و کار دیجیتال در یک حوزه قضایی حضور اقتصادی قابل توجهی داشته باشد، درحالی‌که اکثر سود آن از دارایی‌ها و نیروی کاری تولید شود که در حوزه قضایی متفاوتی قرار دارد؛ بنابراین از این روش، تحت چارچوب مالیاتی بین‌المللی و سیستم‌های مالیات بر درآمد کشور مصرف‌کننده، فقط مقدار نسبتاً کوچکی از سودهای جهانی شرکت چندملیتی کاملاً دیجیتالی شده، به کشور مصرف‌کننده مرتبط شده و قابلیت تعیین مالیات خواهد داشت.

از سوی دیگر، محیط‌زیست به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه پایدار محسوب می‌شود و توسعه بخش‌های صنعتی و کشاورزی، در کنار حفظ و بقای محیط‌زیست، ارزشمند بوده و معنا می‌یابد. به همین دلیل، از اوایل دهه ۹۰م. و با برگزاری کنفرانس ریودوژانیرو در برزیل، تفاهم‌نامه‌های بین‌المللی مختلفی در جهت حفاظت از محیط زیست به تصویب رسیده است. ایده گسترش پایه‌های مالیاتی براساس میزان آلاینده‌گی، ابتدا توسط «پیگو» در

^۱ گزارش پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات (۱۴۰۲)

^۲ Profit Allocation Rule

سال ۱۹۲۰م. مطرح گردید که به‌عنوان جریمه‌ای برای آسیب به محیط زیست در نظر گرفته شد و به «مالیات پیگویی» مشهور گردید. امروزه مالیات سبز، یکی از ارکان مهم مالیاتی در کشورهای توسعه‌یافته محسوب می‌گردد و شامل مالیات بر انتشار گازهای گلخانه‌ای، مالیات بر آلودگی هوا، مالیات بر سوخت‌های فسیلی و مالیات بر بسته‌بندی‌های غیرقابل بازیافت می‌شود. این مالیات، اختلاف بین قیمت‌های خصوصی و اجتماعی ناشی از آلودگی را حذف می‌کند، به‌طوری‌که قیمت‌های بخش خصوصی به قیمت‌های اجتماعی نزدیک گردد (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۱). سهم مالیات سبز در درآمدهای مالیاتی در کشورهای جهان متفاوت بوده است، وی در کشورهای حوزه یورو و به‌طور متوسط، تا ۳/۵۴٪ از کل درآمدها مالیاتی دولت‌ها را در دهه گذشته شامل شده است (ایزدی و عباسیان، ۱۴۰۲). در اقتصاد ایران، در سال ۱۳۵۳ ه.ش. برای نخستین بار قانون حفاظت از محیط‌زیست به تصویب رسید و سپس در سال ۱۳۷۴ قانون مدیریت کاهش آلودگی هوا در صنایع و حمل‌ونقل شهری و بین‌شهری برقرار گردید و نهایتاً در سال ۱۳۸۳ مدیریت و کاهش پس‌آب‌های صنعتی و خانگی مطرح شد. مالیات سبز در بهترین حالت ۱٪ نرخ فروش و درآمد ناشی از تولید پس از کسر کامل هزینه‌ها می‌باشد. خلاً قانونی مالیات سبز در اقتصاد ایران زمانی بیش از پیش به‌چشم می‌خورد که براساس گزارش مشترک سازمان حفاظت از محیط‌زیست ایران و بانک جهانی، حدود ۴/۳٪ از محصول ناخالص ملی ایران در سال ۱۳۸۳، زیان‌های زیست‌محیطی بوده که معادل با ۸/۴ میلیارد دلار است (خیری و همکاران، ۱۳۹۷) و امروزه این میزان به مرز ۱۰٪ از تولید ناخالص ملی داخلی رسیده که توجه فراوان سیاست‌گذاران در این حوزه را می‌طلبد.

۲-۲. پیشینه پژوهش

الف) پژوهش‌های خارجی

«دوبریج» و همکاران^۱ (۲۰۲۴) به بررسی کمی و کیفی تأثیرات کاهش مالیات بر درآمد و رفاه مالی افراد می‌پردازند. نتایج حاکی از آن است که کاهش‌های بزرگ‌تر مالیات بر درآمد شخصی پس از قانون (کاهش مالیات و مشاغل) منجر به بهبودهای بیشتر در رفاه ذهنی آن شده است، به‌ویژه در افرادی که گزارش می‌کنند که به‌خوبی زندگی می‌کنند.

«محمد» و «تنگل» (۲۰۲۳) به بررسی رابطه بین مالیات‌دهندگان و سیستم‌های مالیاتی می‌پردازند و به‌دنبال درک عواملی هستند که بر ادراکات افراد به‌عنوان یک خدمت یا یک بار مالیاتی تأثیر می‌گذارند. نتایج حاکی از آن است که ادراکات مردم از مالیات تنها تحت تأثیر عوامل اقتصادی نیستند. بلکه تحت تأثیر جنبه‌های روان‌شناختی، ارتباطات دولتی و هنجارهای اجتماعی قرار دارند. نهایتاً آن‌ها پیشنهاد می‌کنند که برای کاهش زیان‌های مالیات‌ها و افزایش رفاه و مطلوبیت خانوار سیاست‌های حمایتی در کنار سیاست‌های مالیاتی مدنظر قرار گیرد.

«اوریسادار» و «فسویهم»^۲ (۲۰۲۲) به بررسی تأثیر مالیات بر ارزش‌افزوده بر رشد اقتصادی در نیجریه در دوره‌های زمانی ۲۰۲۰-۱۹۹۴م. پرداختند. نتایج حاکی از آن است که مالیات بر ارزش‌افزوده بالاتر از ۱۰٪ برای

¹ Dobridge et al.

² Orisadare and Fasoye

اقتصاد خطرناک است، درحالی که مالیات کمتر از آستانه ۷.۵۹٪ به اقتصاد آسیب نمی‌رساند، بلکه رفاه مردم را بهبود می‌بخشد.

«نگویان» و همکاران^۱ (۲۰۲۱) اثر تغییرات نرخ مالیات بر درآمد و مالیات بر مصرف را بر درآمد، مصرف و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی انگلستان طی بازه ۲۰۰۳-۱۹۷۳م. بررسی کردند. یافته‌ها نشان می‌دهند در اثر کاهش نرخ مالیات بر درآمد به میزان ۰/۷۸ و ۲/۷٪ افزایش می‌یابند؛ پس از چهار فصل افزایش تولید ناخالص داخلی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی بعد از گذشت یک فصل، ابتدا به میزان ۱/۵ و ۴/۶٪ است. تأثیر ۱٪ کاهش مالیات بر درآمد بعد از گذشت یک فصل، در ابتدا به اندازه ۱/۲٪ مصرف بخش خصوصی را افزایش می‌دهد که پس از چهار فصل بیشترین افزایش مصرف به اندازه ۱/۶٪ می‌باشد. در مقابل، کاهش مالیات بر مصرف به میزان ۱٪ تأثیر اندک و ناچیزی بر متغیرهای تولید ناخالص داخلی، مصرف و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی دارد.

«اوغلو» و «توزون» (۲۰۲۰) با استفاده از مدل خودرگرسیون با تأخیر توزیعی پانلی^۲ به بررسی تأثیر مالیات‌ها بر توزیع درآمد در دوره زمانی ۲۰۱۹-۲۰۰۲م. پرداختند. نتایج حاکی از آن است که افزایش سهم درآمدهای مالیاتی در تولید ناخالص داخلی باعث کاهش ضریب جینی به میزان ۱۷٪ می‌شود و همچنین افزایش سهم درآمدهای مالیاتی نسبت به تولید ناخالص داخلی می‌تواند نابرابری درآمد را کاهش دهد. «ویمر» و همکاران^۳ (۲۰۲۰) در مطالعه خود به بررسی اثرات مستقیم برنامه‌های مالیاتی و انتقالی بر تغییرات در توزیع درآمد خانوارها در دوره ۱۹۶۷-۲۰۱۵م. پرداختند. نتایج حاکی از آن است که باوجود افزایش ضریب جینی، نابرابری در بخش پایینی توزیع درآمد (نسبت درصدی ۵۰ به ۱۰) طی این دوره کاهش یافته است، که این کاهش به دلیل افزایش در انتقالات غیرنقدی و انتقالات مبتنی بر مالیات است. کمک‌های غذایی و اعتبارهای مالیاتی بازپرداختی تقریباً تمامی رشد درآمد را در صدک پنجم و حدود نیمی از رشد درآمد را در صدک دهم از ۱۹۶۷ تا ۲۰۱۵م. به خود اختصاص داده‌اند. همچنین، افزایش درآمدها در بخش‌های پایینی توزیع، به‌ویژه در میان خانوارهای دارای فرزند متمرکز بوده است. در مقابل، تغییرات در توزیع درآمد برای خانوارهای بدون فرزند بسیار کمتر پیشرو و مترقی بوده است. «گواردینو» و متلر^۴ (۲۰۲۰) در مطالعه خود به بررسی چگونگی تأثیر اطلاعات خاص سیاست‌ها بر نگرش‌های عمومی نسبت به «دولت رفاهی پنهان» ناشی از هزینه‌های مالیاتی پرداختند. نتایج حاکی از آن است که یادگیری طراحی و دلایل اساسی هزینه‌های مالیاتی کلیدی معمولاً باعث افزایش حمایت عمومی از آن‌ها می‌شود؛ با این حال، وقتی افراد از آثار توزیعی دو سیاست که به نفع افراد با درآمد بالا هستند مطلع می‌شوند، حمایت آن‌ها از این سیاست‌ها به شدت کاهش می‌یابد. علاوه بر این، به‌نظر می‌رسد که اطلاعات خاص سیاست‌ها به افراد کمک می‌کند تا ترجیحات خود را با منافع مادی فوری خود هماهنگ کنند. یادگیری دربارهٔ شیب صعودی هزینه‌های مالیاتی، به‌ویژه باعث می‌شود که افراد با درآمد پایین و متوسط کمتر از این سیاست‌ها حمایت کنند. «اکونومیدس» و همکاران^۳ (۲۰۲۰) با استفاده از الگوی نسل‌های هم‌پوشان، تأثیر سیاست‌های مالیاتی را بر تغییرات رفاهی افراد در دو کشور ایالات متحده و

¹ Nguyen et al.

² Panel ARDL

³ Wimer et al.

⁴ Guardino and Mettler

سوئد مطالعه کردند. نتایج حاکی از آن است که در ایالات متحده با حرکت از یک نظام مالیات بر درآمد غیرخطی بهینه مستقل از سن، به یک نظام مالیات بر درآمد غیرخطی وابسته به سن، رفاه جامعه ۲/۵٪ افزایش می‌یابد که بخشی از افزایش رفاه ناشی از اثرات انباشت سرمایه و بخشی دیگر به دلیل سازگاری محدودیت‌ها رخ می‌دهد. نتایج برای کشور سوئد نیز مشابه است با این تفاوت که افزایش رفاه ۳/۵٪ از کل تولید است.

«آلوز» و «آفونسو»^۱ (۲۰۱۹) در مقاله «بررسی ارتباط بین مالیات‌ها با مصرف و نابرابری درآمدی در بازه زمانی ۱۹۸۰-۲۰۱۵ با استفاده از مدل پانل دیتا»، به بررسی حد آستانه مالیات با توجه به سطوح مختلف نابرابری و مصرف در کشورهای توسعه‌یافته پرداخته و نتیجه می‌گیرند که افزایش مالیات بر شرکت‌ها، اگرچه ممکن است سطح مصرف کل را کاهش دهد، ولی می‌تواند نابرابری درآمدی را نیز کم کرده و در مجموع رفاه را افزایش دهد. «قیائی» و همکاران (۲۰۱۹) با استفاده از مدل تعادل عمومی پویا تأثیر گسترش پایه‌های مالیاتی را بر رفاه بررسی کردند و نتیجه گرفتند که با اجرای سیاست مالیاتی بهینه با مشخصات کاهش معافیت‌ها و تکیه بر مالیات بر دارایی و کاهش نرخ مالیات شرکت‌ها، بار مالیاتی بهینه توزیع می‌شود و سبب کاهش نابرابری و افزایش رفاه می‌شود. «واتاوو» و همکاران (۲۰۱۹) با استفاده از داده‌های کشورهای شرق و غرب اروپا طی دوره ۱۹۹۵-۲۰۱۵ م. ارتباط بین مالیات، رشد اقتصادی و رفاه را بررسی کردند. آن‌ها با استفاده از رویکرد علیت گرنجر به این نتیجه رسیدند که افزایش مالیات‌ها بسته به سطح توسعه انسانی می‌تواند به بهبود رفاه منجر می‌گردد. به نحوی که در کشورهای با شاخص توسعه انسانی بالا، افزایش مالیات‌ها سبب افزایش رفاه می‌شود، ولی در کشورهای با شاخص توسعه انسانی پایین، افزایش مالیات‌ها لزوماً رفاه را افزایش نمی‌دهد. «آیونوت» و «برزیانو»^۲ (۲۰۱۹) با استفاده از داده‌های پانل در دوره زمانی ۲۰۱۸-۲۰۰۳ م. به بررسی تأثیر مالیات بر رشد اقتصادی و رفاه جمعیت می‌پردازند. نتایج حاکی از آن است که یک رابطه مثبت مستقیم بین تمامی عناصر مالیاتی و تولید ناخالص داخلی به ازای هر نفر (به‌عنوان نماینده‌ای از رشد اقتصادی) وجود دارد که این رابطه مثبت می‌تواند به‌عنوان دلیلی برای حمایت از این ادعا باشد که سیستم مالیاتی تصاعدی به تأمین عدالت اجتماعی کمک می‌کند. «واتاوو و همکاران» (۲۰۱۹) با استفاده از داده‌های کشورهای شرق و غرب اروپا طی دوره ۱۹۹۵-۲۰۱۵ م. ارتباط بین مالیات، رشد اقتصادی و رفاه را بررسی کردند. آن‌ها با استفاده از رویکرد علیت گرنجر به این نتیجه رسیدند که افزایش مالیات‌ها بسته به سطح توسعه انسانی می‌تواند به بهبود رفاه منجر می‌گردد. به نحوی که در کشورهای با شاخص توسعه انسانی بالا، افزایش مالیات‌ها سبب افزایش رفاه می‌شود، ولی در کشورهای با شاخص توسعه انسانی پایین، افزایش مالیات‌ها لزوماً رفاه را افزایش نمی‌دهد.

«فرر» و «گرخانی»^۳ (۲۰۱۶) به بررسی رابطه بین فرار مالیاتی و رفاه فردی می‌پردازند و از پرسش‌های ذهنی در مورد رضایت از زندگی در ۱۴ کشور اروپای مرکزی و شرقی استفاده می‌کند. نتایج حاکی از آن است که فرار مالیاتی با رضایت از زندگی افراد ارتباط منفی دارد. این رابطه منفی تحت تأثیر نگرش مثبت نسبت به نهادهای رسمی مرتبط با مالیات و سطح بالای سرمایه اجتماعی رسمی قرار دارد؛ هم‌چنین عوامل اجتماعی و نهادی در شکل‌گیری رابطه بین فرار مالیاتی و رضایت از زندگی تأثیر دارند.

¹ Alves and Alfonso

² Ionut and Brezeanu

³ Ferrer and Gerxhani

«النا» (۲۰۱۵) به بررسی یک‌سویه بودن روابط بین میزان مالیات‌های جمع‌آوری شده و رفاه شهروندان و چندوجهی بودن روابط بین مدیریت مالیاتی و رفاه می‌پردازد. نتایج حاکی است که مالیات‌های جمع‌آوری شده به دولت این امکان را می‌دهد تا توسعه اجتماعی و اقتصادی را اجرا کند و سطح‌های مختلفی از رفاه اقتصادی، اجتماعی و عاطفی شهروندان را فراهم آورد. وجود این رابطه مستقیم نشان می‌دهد هرچه میزان مالیات جمع‌آوری شده بیشتر باشد، سطح رفاه شهروندان نیز بالاتر است.

«انگل» و همکاران^۱ (۱۹۹۹) به بررسی تأثیر مستقیم مالیات‌ها بر توزیع درآمد خانوارها در شیلی پرداختند و تأثیر تغییرات مختلف در ساختار مالیاتی را برآورد کردند. نتایج حاکی از آن است که توزیع درآمد قبل و بعد از مالیات تفاوت کمی دارد، به طوری که قبل و بعد از مالیات اندازه ضریب جینی برابر ۰/۴۸۸ و ۰/۴۹۶ است. حتی تغییرات اساسی در ساختار مالیاتی، مانند افزایش مالیات بر ارزش افزوده از ۱۸٪ به ۲۵٪ یا جایگزینی یک مالیات ثابت ۲۰٪ به جای مالیات تصاعدی بر درآمد، تنها تأثیر جزئی بر توزیع درآمد پس از مالیات دارند. محاسبات نشان می‌دهد که امکان توزیع مستقیم درآمد از طریق تصاعدی بودن سیستم مالیاتی محدود است.

ب) پژوهش‌های داخلی

مطالعات مختلفی در زمینه تأثیر و کارایی مالیات بر رفاه اقتصادی کشور انجام شده‌اند که در ادامه، مطالعاتی که با موضوع پژوهش از قرابت بیشتری برخوردار هستند، مرور می‌شوند.

«ایزدی» و «عباسیان» (۱۴۰۲) با استفاده از الگوی تعادل عمومی تصادفی پویا و طراحی الگوی سیاست مالی بهینه برای اقتصاد ایران تأثیر سیاست تغییر مالیات نیروی کار بر رفاه خانوار فقیر و ثروتمند را بررسی کردند. نتایج پژوهش در قالب مسئله رمزی نشان از تفاوت اثرگذاری تغییرات مالیات بر رفاه خانوارهای ثروتمند و فقیر در طی زمان دارد؛ به نحوی که در کوتاه‌مدت به دلیل افزایش هزینه‌های ناشی از مالیات رفاه خانوارها را کاهش می‌دهد، ولی در بلندمدت با افزایش سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی به افزایش رفاه خانوارها منجر می‌شود.

«خدابخشی» و «روستایی» (۱۴۰۱) با استفاده از الگوی اقتصادسنجی تعادل عمومی قابل محاسبه با روش ماتریس حسابداری اجتماعی و داده‌های دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۸۰ ه.ش. به بررسی آثار رفاهی وضع مالیات غیرمستقیم بر دهک‌های مختلف درآمدی ایران در طی دو سناریو پرداختند؛ در سناریوی اول، مالیات یکسانی بر کالا و خدمات به استثنای محصولات کشاورزی با نرخ ۵٪ وضع شده است. در سناریوی دوم، مالیات بر مواد غذایی با نرخ صفر، مالیات بر برخی کالاهای لوکس (هتل و رستوران، فعالیت‌های تفریحی) با نرخ ۱۴٪ و بر بقیه کالاها مالیات با همان نرخ ۵٪ لحاظ شده است. نتایج حاکی از آن است که در سناریو اول مالیات غیرمستقیم باعث کاهش رفاه خانوارهای کم‌درآمد شده است، اما در سناریو دوم باعث افزایش رفاه خانوارهای فقیر و کاهش رفاه خانوارهای ثروتمند می‌شود. هم‌چنین، تولید ناخالص داخلی در سناریو اول نسبت به سناریو دوم مقدار بیشتری داشته است.

«نادر» و همکاران (۱۴۰۱) با استفاده از مدل تعادل عمومی محاسبه‌پذیر برای اقتصاد ایران با به‌کارگیری داده‌های سال ۱۳۹۰ ه.ش. به مقایسه شاخص‌های رفاهی برای پایه‌های مالیاتی مصرف و درآمد پرداختند. نتایج حاکی از آن است که با فرض ثبات کسری بودجه دولت، حرکت از پایه درآمدی به مصرفی باعث افزایش رفاه کل می‌شود؛

¹ Engel

اگرچه این افزایش رفاه به‌طور همگن بین دهک‌های درآمدی توزیع نشده است. در مجموع می‌توان گفت، در صورتی که سیاست‌های مالیاتی از درآمد به مصرف تغییر کند، آثار منفی آن در کوتاه‌مدت بر دهک‌های کم‌درآمد بزرگ‌تر است؛ بنابراین، لازم است به‌طور هم‌زمان پوشش تأمین اجتماعی برای دهک‌های کم‌درآمد گسترش یابد. «ایزدخواستی» و همکاران (۱۴۰۰) در قالب الگوی رشد درون‌زای نئوکلاسیکی تأثیر مالیات تورمی بر رشد و رفاه کشور را بررسی کردند. یافته‌های حاصل از تحلیل حساسیت الگوی رشد نشان می‌دهند با افزایش مالیات تورمی، نسبت مصرف و رفاه به تولید ناخالص داخلی ثابت می‌ماند؛ ولی نیروی کار، ذخیره سرمایه و تولید افزایش می‌یابند.

«مکیان» و همکاران (۱۳۹۸) اثر تکانه مالیات‌های مستقیم بر تولید ناخالص داخلی و تورم در ایران را در چارچوب یک مدل تعادل عمومی پویای تصادفی بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد که بروز یک شوک مالیات بر شرکت‌ها می‌تواند سبب کاهش ۰/۱۳٪ در تولید ناخالص داخلی و کاهش ۰/۰۱ واحد درصدی در تورم شود. در واقع، افزایش مالیات بر شرکت‌ها، سرمایه‌گذاری بنگاه‌ها را تحت تأثیر قرار داده و سبب کاهش ۱/۵٪ در سرمایه‌گذاری می‌شود. هم‌چنین ایجاد یک شوک در مالیات بر درآمد نیروی کار به‌میزان یک انحراف معیار باعث می‌شود تولید ناخالص داخلی به‌میزان ۰/۰۷۴٪ کاهش یابد که دلیل آن در کاهش عرضه نیروی کار می‌باشد. با بروز شوک مالیات بر درآمد، مقدار عرضه نیروی کار ۰/۱۲٪ کاهش می‌یابد اثر شوک بر تولید ناخالص داخلی پس از ۱۰ دوره از بین می‌رود. در کوتاه‌مدت تورم به‌میزان ۰/۰۲۵٪ افزایش یافته و سپس کاهش یافته و در کمتر از یک‌سال به مقدار باثبات خود باز می‌گردد.

«آهنگری» و همکاران (۱۳۹۷) با استفاده از مدل تعادل عمومی پویای تصادفی باز کوچک کینزی جدید به بررسی تأثیر وضع و اعمال مالیات سبز در اقتصاد ایران بر رشد اقتصادی و رفاه پرداختند. با توجه به لایحه برنامه ششم توسعه، چهار سناریو برای نرخ مالیات سبز در نظر گرفته شد که شامل نرخ مالیات نیم درصد، یک درصد، یک و نیم درصد و دو درصد می‌باشد. نتایج حاکی از آن است که وضع مالیات سبز در قالب چهار سناریو گفته شده، تأثیر بسیار کمی بر رشد اقتصادی و تأثیر مثبت اندکی بر روی رفاه می‌گذارد.

«راغفر» و همکاران (۱۳۹۵) با استفاده الگوی تعادل عمومی نسل‌های هم‌پوش تأثیر سیاست‌های مالیاتی اثرات رفاهی ناشی از آن را بر اقتصاد ایران بررسی کردند. یافته‌های پژوهش حاکی است تغییر از پایه مالیاتی، مالیات بر درآمد سرمایه به مالیات بر مصرف رفاه افراد جامعه را به‌میزان ۶/۲٪ افزایش می‌دهد؛ هم‌چنین انتقال از پایه مالیاتی، مالیات بر درآمد نیروی کار به مالیات بر مصرف نیز افزایش رفاه به‌میزان ۱۰٪ را در پی دارد.

«مهرآرا» و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای که در آن رابطه بین توزیع درآمد و ساختار مالیاتی کشورهای منتخب را بررسی کرده‌اند، با استفاده از شاخص ضریب جینی برای سنجش رفاه و با روش حداقل مربعات معمولی به این نتیجه رسیدند که با افزایش مالیات‌های مستقیم، ضریب جینی کاهش و در نتیجه رفاه افزایش می‌یابد؛ ولی با افزایش مالیات‌های غیرمستقیم، ضریب جینی افزایش و در نتیجه رفاه کاهش می‌یابد. «صامتی» و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی که در آن تأثیر نرخ‌های بهینه مالیات غیرمستقیم بر رفاه اجتماعی در ایران را بررسی کرده‌اند، به‌منظور محاسبه هزینه نهایی رفاه اجتماعی (با لحاظ شاخص رفاه اجتماعی ساموئلسون-برگسون که تابعی از مطلوبیت غیرمستقیم افراد است)، کشش‌های قیمتی و متقاطع کالاها و همچنین نرخ‌های بهینه مالیات بر کالاها و خدمات

را برای خانوارهای شهری ایران طی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۷۵ ه.ش. با مدل رگرسیون‌های به ظاهر نامرتب محاسبه و دریافتند درمورد گروه‌های کالایی که یارانه به آن‌ها تعلق می‌گیرد، کاهش یارانه و درمورد سایر گروه‌های کالایی افزایش مالیات سبب کاهش مصرف سرانه و در نتیجه کاهش رفاه اجتماعی می‌شود.

«مجتهد» و «احمدیان» (۱۳۸۶) با استفاده از مدل فلمینگ به بررسی این موضوع که کدام نظام مالیاتی برای اقتصاد ایران مناسب است پرداختند. نتایج حاکی از آن است که نظام مالیات بر مصرف ثبات بیشتری در متغیرهای هدف شاخص قیمت‌ها، شاخص دستمزدها، رفاه خانوار و واردات ایجاد می‌نماید.

«چهرمی» (۱۳۷۳) با استفاده از تابع رفاه اجتماعی ساموئلسون-برگسون که تابعی از مطلوبیت غیرمستقیم تک‌تک افراد جامعه است؛ به بررسی اثرات توزیعی مالیات‌های غیرمستقیم با تکیه بر محاسبه هزینه نهایی رفاه ناشی از اعمال مالیات غیرمستقیم پرداخت. نتایج حاکی از آن است که اعمال مالیات‌ها روی گروه‌های کالایی خوراکی‌ها، حمل‌ونقل، بهداشت و مسکن که مصرف عمومی دارند، نسبت به سایر گروه‌های کالایی باعث هزینه رفاهی بالاتر می‌شود.

بررسی پیشینه پژوهش حاکی است که مطالعات صورت‌گرفته نتایج متفاوتی در زمینه تأثیر مالیات بر رفاه گرفته‌اند که علت تفاوت یافته‌ها، به تفاوت پایه مالیات، نرخ مالیات، دوره مورد بررسی و الگوی مورد استفاده برمی‌گردد. پژوهش‌های صورت‌گرفته در زمینه تأثیر مالیات بر رشد و رفاه اقتصادی کشورها، نتایج متفاوتی را ارائه کرده‌اند؛ به طوری که برخی تأثیر مالیات بر رشد و توسعه اقتصادی منفی ارزیابی می‌کنند (لی و گوردون، ۲۰۰۵؛ آنجلوپولوس و همکاران، ۲۰۰۷) و در مقابل برخی مطالعات به آثار مثبت مالیات‌ها بر رشد اقتصادی دلالت دارند (پادووانو و گالی، ۲۰۰۱؛ پیکتی و همکاران، ۲۰۱۱). در مطالعات داخل کشور نیز نتایج پژوهش «مهرآرا» و همکاران (۱۳۹۴) نشان می‌دهد با افزایش مالیات‌های مستقیم، ضریب جینی کاهش و در نتیجه رفاه افزایش می‌یابد؛ ولی با افزایش مالیات‌های غیرمستقیم، ضریب جینی افزایش و در نتیجه رفاه کاهش می‌یابد. در مقابل، یافته‌های «خانزادی» و همکاران (۱۳۹۴) با استفاده از شاخص سرمایه انسانی برای اندازه‌گیری رفاه، نشان می‌دهد با افزایش مالیات‌های غیرمستقیم شاخص HDI افزایش و در نتیجه رفاه افزایش می‌یابد، ولی با افزایش مالیات‌های مستقیم شاخص HDI کاهش و به تبع آن رفاه کاهش می‌یابد.

۳. روش‌شناسی پژوهش

چارچوب اصلی الگوی پژوهش از برگرفته از مقالات «غیائی» و همکاران (۲۰۱۹) و «سیمز» و همکاران (۲۰۱۸) و الهام از برخی مقالات داخلی مثل «مکیان» و همکاران (۱۳۹۸) و «برومند» و همکاران (۱۳۹۸) است. در الگوی پژوهش متناسب با شواهد تجربی ایران و همچنین پایه‌های مالیاتی موجود در قوانین مالیاتی کشور چهار نوع خانوار، شامل: خانوار خود اشتغال (شامل: مشاغل آزاد)، خانوار حقوق بگیر (شامل: کارکنان کارخانجات و شرکت‌ها و ادارات)، خانوار ساکن روستا (شاغلین بخش کشاورزی) و خانوار کارآفرین (شامل: صاحبان املاک، کارخانجات،

¹ Lee & Gordon

² Angelopoulos et al.

³ Padovano & Gali

⁴ Piketti et al.

کارگاه‌ها و شرکت‌ها) در نظر گرفته می‌شود. دولت از طریق جمع‌آوری مالیات، انتشار اوراق مشارکت، و درآمدهای نفتی مخارج خود را که شامل مخارج جاری، عمرانی و یارانه‌ها هستند را پوشش می‌دهد. مالیات شامل مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی، مالیات بر حقوق و دستمزد، مالیات بر املاک و مستغلات، مالیات بر اجاره و مالیات بر سود شرکت‌ها است. در این ساختار، تأثیر تکانه مالیاتی در بخش‌های مختلف اقتصاد بررسی می‌شود. توابع عموماً از مقاله غیایی و همکاران (۲۰۱۹) اقتباس گردیده و عندالزوم به نسبت شرایط ایران تغییراتی در آن داده شده که از مقالات مکیان و همکاران، ۱۳۹۸ و برومند و همکاران، ۱۳۹۸ استفاده و هر کدام در جای خود ذکر گردیده است. بر این اساس تابع مطلوبیتی برای خانوار تعریف گردیده که شامل مصرف کالاها و خدمات و مسکن و فراغت می‌باشد. مطلوبیت خانوارها تابعی از مصرف کالاها و خدمات، مسکن (h) و فراغت ($1 - l$) است. سبد مصرفی از سه بخش مواد غذایی (c^f)، کالاها و خدمات رسمی (c^m) و خدمات غیر رسمی (c^s) تشکیل می‌شود.

$$u_i = \varphi_f^i \ln c_t^{if} + \varphi_s^i \ln c_t^{is} + \varphi_m^i \ln c_t^{im} + \varphi_h^i \ln h_t^i + \varphi_l^i \ln(1 - l_t^i) \quad (1)$$

که در آن $i = I, M, R, E$ به ترتیب نشان‌دهنده خانوارها در بخش غیررسمی (خوداشتغال)، در بخش رسمی (حقوق‌بگیر)، در بخش روستایی و در بخش کارآفرینی را نشان می‌دهد. φ_j^i نیز اهمیت نسبی کالاهای مصرفی، مسکن و فراغت را در تابع مطلوبیت نشان می‌دهد. مسئله هر یک از خانوارها حداکثر کردن مطلوبیت خود در طول زمان است:

$$\max E \sum_{\tau=t}^{\infty} \beta_i^{\tau-t} [\varphi_f^i \ln c_t^{if} + \varphi_s^i \ln c_t^{is} + \varphi_m^i \ln c_t^{im} + \varphi_h^i \ln h_t^i + \varphi_l^i \ln(1 - l_t^i)] \quad (2)$$

در معادله فوق، β نشان‌دهنده نرخ تنزیل اجتماعی است.

۳-۱. کارگران بخش غیررسمی (خود اشتغال)

کارگران بخش غیررسمی با ویژگی خوداشتغالی در یک بازار رقابتی کار می‌کنند؛ در بخش شهری زندگی می‌کنند مسکن را از کارآفرینان اجاره می‌کنند. قید بودجه کارگران بخش غیررسمی به صورت (۳) است:

$$(1 + \tau_t^f) p_t^f c_t^{if} + (1 + \tau_t^m) p_t^m c_t^{im} + (1 + \tau_t^s) p_t^s c_t^{is} + p_t^r h_t^i = (1 - \xi \tau_t^{lw}) w_t^l l_t^i + \Gamma_t^i \quad (3)$$

که در آن c^I مصرف و p^i نشانگر قیمت مواد غذایی، کالاهای ساخته شده و خدمات است ($i = f, m, s$)؛ h^I مسکن اجاره‌ای و p^r قیمت اجاره مسکن است که در یک بازار رقابتی مسکن تعیین می‌شوند. فرض بر این است در تعادل عرضه مسکن توسط کارآفرینان با تقاضای آن توسط کارگران بخش غیررسمی برابر است. تولید خدمات در این بخش کاربر است؛ هزینه یک واحد نیروی کار به عدد ثابت بهره‌وری Z^I و قیمت خدمات در بازار p_t^s بستگی دارد؛ بنابراین $p_t^s Z^I = w_t^l$ است؛ Γ_t^I نیز یارانه پرداختی دولت به کارگران بخش غیررسمی است. میزان تولید نیز به ساعاتی بستگی دارد که نیروی کار به کار کردن اختصاص می‌دهد؛ یعنی $Y_t^s = \mu_s l_t^I Z^I$ است.

۳-۲. مالیات در بخش غیررسمی

مالیاتی که کارگران بخش غیررسمی به دولت پرداخت می‌کنند شامل مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر درآمد است که اولی در زمانی رخ می‌دهد که کارگران کالاها و خدمات مورد نیاز خود را از بازار می‌خرند؛ یعنی با نرخ‌های مالیات τ^f ، τ^m و τ^s مواجه می‌شوند؛ و دومی با نرخ τ_t^{IW} بر درآمد آن‌ها وضع می‌شود و فرض می‌شود کارایی دولت در جمع‌آوری مالیات از شاغلین غیررسمی دارای نرخ τ است که می‌تواند مقادیر صفر تا یک را اختیار کند. هرچه قدر میزان τ بالاتر باشد، دولت مالیات بر درآمد بیشتری را از این بازار غیررسمی جمع‌آوری می‌کند. به بیان دیگر، وقتی τ برابر صفر است، فرار مالیاتی وجود دارد و زمانی که τ عدد یک را اختیار می‌کند، نرخ مالیات بر درآمد برای شاغلان بخش غیررسمی برابر τ_t^{IW} است. در نهایت فرض می‌شود کارگران بخش غیررسمی تمام درآمد خود را یا مصرف می‌کنند و یا به هزینه اجاره مسکن اختصاص می‌دهند؛ بنابراین پس‌انداز و سرمایه‌گذاری ندارند.

۳-۳. کارگران بخش رسمی (حقوق بگیر)

کارگران بخش رسمی تحت مدیریت کارآفرینان به تولید رسمی اقتصاد مشغول هستند؛ بنابراین، خانوارهای این بخش نیروی کار مورد نیاز کارآفرینان را تأمین می‌کنند؛ در مناطق شهری زندگی می‌کنند؛ همچنین مسکن را می‌خرند یا می‌فروشند. بنگاه‌ها با قیمت p^r اجاره پرداخت می‌کنند؛ قیمت اجاره و میزان تقاضای آن h^m در یک بازار رقابتی تعیین می‌شود. فرض می‌شود در تعادل، عرضه خانه‌های اجاره‌ای توسط مالکان با تقاضای آن برابر است. نهایتاً، فرض می‌شود شاغلان کل درآمد خود را به مصرف و اجاره تخصیص می‌دهند.

۳-۴. مالیات در بخش رسمی اقتصاد

کارگران بخش رسمی مالیات می‌پردازند؛ انواع مالیاتی که در اقتصاد با آن روبه‌رو هستند، شامل: مالیات بر ارزش افزوده - غیرمستقیم - در زمان خرید کالاها و خدمات با نرخ‌های τ^f ، τ^m و τ^s ، مالیات بر درآمد τ_t^{MW} و مالیات بر دارایی τ_t^h است؛ بنابراین، قید بودجه کارگران بخش رسمی به صورت زیر معرفی می‌شود:

$$\begin{aligned} & (1 + \tau_t^f) p_t^f c_t^{Mf} + (1 + \tau_t^m) p_t^m c_t^{Mm} + (1 + \tau_t^s) p_t^s c_t^{Ms} \\ & + p_t^h (h_t^M - (1 - \tau_t^h) h_{t-1}^M) \\ & = (1 - \tau_t^{MW}) w_t^M l_t^M + \Gamma_t^M + AC_t^M \end{aligned} \quad (4)$$

که در آن c_t^{Mi} مصرف کارگران بخش رسمی است که در آن $i = f, m, s$ به ترتیب مصرف کارگران بخش رسمی برای غذا، کالاها و خدمات است؛ h_t^M مسکن کارگران بخش رسمی، p_t^h قیمت مسکن، l_t^M ساعات کار نیروی کار و Γ_t^M پرداخت‌های انتقالی دولت به کارگران است. همچنین، فرض می‌شود هزینه‌های تعدیل در بازار مسکن که باعث چسبندگی در بازار مسکن می‌شود از یک تابع درجه دو پیروی می‌کند و توسط AC_t^M از طریق تابع زیر اندازه‌گیری می‌شود:

$$AC_t^M = \left(\frac{\psi_h}{2}\right) p_t^h \left(\frac{h_t^M - h_{t-1}^M}{\bar{h}^M}\right)^2 \quad (5)$$

۳-۵. کارگران بخش روستایی

خانوارهای بخش روستایی، در روستا زندگی می‌کنند؛ مالک مسکن خود هستند، ولی بر روی زمین‌های متعلق به مالکین - کارآفرینان - کار می‌کنند و در ازای کار بر روی زمین و تولید محصولات غذایی دستمزد دریافت می‌کنند؛ همچنین، فرض می‌شود چسبندگی و محدودیت برای جابجایی جمعیت روستایی و شهری وجود دارد و باعث می‌شود، به دلیل وجود تفاوت دستمزد و نرخ اجاره مسکن، مهاجرت بین روستا و شهر وجود نداشته باشد، به طوری که سهم جمعیت روستاییان و شهرنشینان در الگو ثابت باشد؛ خانوارهای بخش روستایی تمام درآمد خود را مصرف می‌کنند؛ به دلیل وجود فقر و سطح پایین درآمدی، دولت برنامه حمایتی خود را در قالب اعطای بسته‌های معیشتی اجرا می‌کند.

۳-۶. مالیات در بخش روستایی

با توجه به وضعیت مناطق روستایی، خانه‌های روستایی نسبت به خانه‌های شهری دارای قیمت بسیار پایین‌تری است؛ بنابراین روستاییان از پرداخت مالیات بر مستغلات معاف هستند؛ همچنین، خانوارهای روستایی کل درآمد خود را مصرف می‌کنند، پس از پرداخت مالیات بر درآمد نیز معاف هستند؛ از این رو، تنها مالیاتی که پرداخت می‌کنند، مالیات بر ارزش افزوده است. با این توضیحات، قید بودجه خانوارهای روستایی به صورت زیر است.

$$(1 + \tau_t^f - \sigma_R) p_t^f c_t^{Rf} + (1 + \tau_t^m) p_t^m c_t^{Rm} + (1 + \tau_t^s) p_t^s c_t^{Rs} = (1 - \tau_t^{RW}) W_t^R L_t^R + \Gamma_t^R \quad (6)$$

که در آن C_t^{Ri} مصرف مواد غذایی، کالاها و خدمات است؛ W_t^R دستمزد دریافتی کارگران در بازار نیروی کار و Γ_t^R یارانه پرداختی به خانوار روستایی و τ_t^{RW} نرخ مالیات بر درآمد بخش کشاورزی است که در شرایط اولیه برابر صفر است. σ_R نشانگر بسته معیشتی (پرداخت غیرمستقیم یارانه‌های دولت به بخش روستایی از طریق کوپن و سهمیه سبد مصرفی برای کمک به خانوارهای کم‌درآمد و تأمین حداقل معیشت آن‌ها است که نقش یک متغیر سیاستی را دارد) اعطایی به روستاییان است.

۳-۷. کارآفرینان

کارآفرینان مالکان صنایع، زمین‌های کشاورزی در مناطق روستایی، بنگاه‌های تولیدی مستقر در مناطق شهری و منازل مسکونی اجاره‌ای در بخش شهری هستند. مواد غذایی در مناطق روستایی (با ترکیب سرمایه مالکان و نیروی کار روستاییان) و کالاها و خدمات در مناطق شهری (با ترکیب سرمایه مالکان و نیروی کار حقوق بگیران) تولید می‌شود. فناوری تولید براساس یک تابع تولید کاب داگلاس ارتباط بین عوامل تولید و محصول را منعکس می‌سازد؛ از این رو تولید مواد غذایی Y_t^f با تکنولوژی زیر معرفی می‌شود:

$$Y_t^f = \mu_E Z^F L_t^{\alpha_F} (n_t^F)^{1-\alpha_F} \quad (7)$$

که در آن μ_E سهم عامل کارآفرین در تولید مواد غذایی، Z^F بهره‌وری تولید، $L_t^{\alpha_F}$ زمین مورد استفاده برای تولید غذا، n_t^F نیروی کار بخش روستایی است؛ همچنین α_F و $1 - \alpha_F$ به ترتیب سهم زمین و نیروی کار را در تولید مواد غذایی نشان می‌دهند. کارآفرینان در نقطه بهینه برای تخصیص منابع جهت تولید غذا تصمیم می‌گیرند. طبق

فرض استفاده از زمین برای تولید غذا مستلزم هزینه‌های باقی‌مانده‌ای است که توسط کارآفرینان تأمین می‌شود. تولید کالاها و خدمات در بخش کارآفرین نیز با تکنولوژی زیر صورت می‌گیرد:

$$Y_t^m = \mu_E Z^E k_{t-1}^{\alpha_E} (n_t^E)^{1-\alpha_E} \quad (8)$$

که در آن، Z^E تکنولوژی تولید، n_t^E نیروی کار استخدام‌شده توسط کارآفرینان از بخش رسمی و k_{t-1}^E میزان سرمایه مؤثر در تولید را منعکس می‌کنند؛ همچنین، α_E و $1 - \alpha_E$ سهم سرمایه و نیروی کار را در تولید نشان می‌دهند. کارآفرینان مالک واحدهای تولیدی هستند؛ لذا تأمین مالی سرمایه‌گذاری در واحدهای تولید مواد غذایی و تولید کالاها و خدمات را خود انجام می‌دهند. انباشت سرمایه در این بخش براساس تابع زیر صورت می‌گیرد:

$$i_t^k = k_t - (1 - \delta_k)k_{t-1} \quad (9)$$

که در آن، δ_k نرخ استهلاک و i_t^k سرمایه‌گذاری ناخالص است. همچنین، کارآفرینان مازاد درآمد خود را در قالب اوراق مشارکت دولتی پس‌انداز می‌کنند.

۳-۸. مالیات کارآفرینان

درآمد بخش کارآفرینان شامل سود فعالیت بنگاه‌های فعال در بخش کشاورزی π_t^F و بخش بنگاه‌های فعال در بخش تولید کالاها و خدمات π_t^E ، اجاره دریافتی از خانوارهای بخش غیررسمی و بهره دریافتی بابت خرید اوراق مشارکت است. کارآفرینان در جامعه با چهار نوع مالیات روبه‌رو هستند؛ مالیات بر سود بنگاه، به‌طوری‌که در بخش کشاورزی با نرخ τ_t^{FW} و در بخش تولید کالاها و خدمات با نرخ مالیات τ_t^{EW} مواجه هستند؛ مالیات بر درآمد که از محل اجاره دریافتی با نرخ τ_t^h و از محل عایدی اوراق مشارکت دولتی با نرخ τ_t^b مواجه هستند؛ مالیات بر ارزش افزوده که همانند سایر افراد جامعه از محل خرید مواد غذایی و کالاها و خدمات با نرخ‌های τ_t^f ، τ_t^m و τ_t^s است؛ و درنهایت مالیات بر مستغلات و املاک را با نرخ τ_t^h پرداخت می‌کنند؛ بنابراین، قید بودجه خانوارهای کارآفرین عبارت است از:

$$\begin{aligned} & (1 + \tau_t^f)p_t^f c_t^{Ef} + (1 + \tau_t^m)p_t^m c_t^{Em} + (1 + \tau_t^s)p_t^s c_t^{Es} \\ & + p_t^h (h_t^E - (1 - \tau_t^h)h_{t-1}^E) \\ & + p_t^h (h_t^r - (1 - \tau_t^h)h_{t-1}^r) + p_t^k i_t^k + b_{t+1} + \delta_L L_t \\ & = (1 - \tau_t^{FW})\pi_t^F + (1 - \tau_t^{EW})\pi_t^E + (1 - \tau_t^r)p_t^r h_t^r \\ & + (1 + r_{t-1})(1 - \tau_t^b)b_t + \Gamma_t^E + AC_t^E \end{aligned} \quad (10)$$

کارآفرینان می‌توانند منازل مسکونی را خرید و فروش h_t^E کنند و مسکن را به خانوار بخش غیررسمی اجاره می‌دهند h_t^r و به نرخ p_t^r اجاره دریافت می‌کنند؛ از آنجا که عرضه زمین ثابت است، میزان دارایی کارآفرینان برای زمین ثابت است؛ بنابراین، تصمیم کارآفرینان برای انتخاب زمین زیرکشت، به هزینه کشت $(\delta_L L_t)$ بستگی دارد؛ b_t اوراق قرضه دولتی با نرخ عایدی r_t می‌باشد؛ Γ_t^E یارانه پرداختی دولت است. همچنین، کارآفرینان برای جابه‌جا کردن دارایی مسکن خود با سرمایه، با هزینه‌های تعدیل داخلی AC_t^E روبه‌رو هستند؛ که به‌صورت زیر تعریف می‌شود:

$$AC_t^E = \left(\frac{\psi_h}{2}\right) p_t^h \left(\frac{h_t^E - h_{t-1}^E}{\bar{h}^E}\right)^2 + \left(\frac{\psi_h}{2}\right) p_t^h \left(\frac{h_t^r - h_{t-1}^r}{\bar{h}^r}\right)^2 + \left(\frac{\psi_k}{2}\right) p_t^k \left(\frac{k_t - k_{t-1}}{k}\right)^2 \quad (11)$$

۹-۳. مقام پولی دولت

دولت درآمدهای مالیاتی را جمع‌آوری و در مقابل، هزینه مخارج جاری و عمرانی را تأمین و به خانوارها یارانه اعطا می‌کند. محدودیت بودجه دولت در اقتصاد به شکل زیر می‌باشد:

$$T_t + B_{t+1} + Gr + \psi O_t = g_t + (1 + r_{t-1})B_t + \Gamma_t + A_t \quad (12)$$

که در آن، T_t کل درآمد مالیاتی، B_t کل اوراق مشارکت دولت و g_t مخارج دولت است که فرض می‌شود مخارج دولت از یک فرآیند خودرگرسیو مرتبه اول پیروی می‌کند:

$$g_t = \rho_g g_{t-1} + (1 - \rho_g) \bar{g} \quad (13)$$

Γ_t^i یارانه پرداختی اقتصاد به هر بخش از خانوارها است و به صورت تابعی از تولید کل اقتصاد در نظر گرفته می‌شود:

$$\Gamma_t^i = \gamma_i Y_t \quad i = S, M, R, E \quad (14)$$

γ_i سهم یارانه هر بخش از تولید است؛ بنابراین، کل یارانه پرداختی Γ_t در اقتصاد از جمع یارانه پرداخت شده به هر بخش از خانوارها (کارگران هر بخش) به دست می‌آید:

$$\Gamma_t = \mu_S \Gamma_t^S + \mu_M \Gamma_t^M + \mu_R \Gamma_t^R + \mu_E \Gamma_t^E \quad (15)$$

A_t یارانه معیشتی روستاییان است که بابت مواد غذایی پرداخت می‌شود و توسط رابطه زیر تعریف می‌شود:

$$A_t = \sigma_R \mu_R p_t^f C^{Rf} \quad (16)$$

که در آن، μ_R سهم خانوارهای روستایی در جمعیت اقتصاد، p_t^f قیمت مواد غذایی و C^{Rf} مصرف مواد غذایی توسط خانوارهای روستایی را نشان می‌دهد. همچنین، O_t درآمد حاصل از فروش نفت است و ψ سهمی از درآمد نفت است که دولت برای تأمین هزینه‌های خود از محل عواید نفتی تأمین مالی می‌کند. از آنجایی که جریان تولید نفت متکی به ذخایر نفتی، وضعیت تحریم‌ها، قیمت و سایر عوامل مؤثر بر آن به صورت برون‌زا می‌باشد، در این پژوهش درآمدهای دولت به صورت برون‌زا در نظر گرفته می‌شود و فرض می‌شود از فرآیند خودرگرسیون مرتبه اول به شکل زیر تبعیت می‌کند:

$$O_t = \rho_O O_{t-1} + (1 - \rho_O) \bar{O} \quad (2)$$

کل مالیات در این اقتصاد حاصل جمع مالیات دریافتی از چهار بخش تعریف شده است:

$$T_t = \tau_t^f p_t^f C_t^f + \tau_t^m p_t^m C_t^m + \tau_t^s p_t^s C_t^s + p_t^h \tau_t^h H_{t-1} + \tau_t^b r_{t-1} B_{t-1} + \tau_t^r p_t^r \mu_E h_t^r + \xi \tau_t^{IW} w_t^I + \tau_t^{MW} W_t^I + \tau_t^{RW} W_t^R + \tau_t^{FW} \Pi_t^F + \tau_t^{EW} \Pi_t^E \quad (18)$$

در رابطه فوق، C_t^i مصرف مواد غذایی، کالاهای تولید نهایی و خدمات را نشان می‌دهد که توسط خانوارهای

چهار بخش خود اشتغال (غیررسمی)، حقوق بگیر (رسمی)، روستایی (کشاورزی) و کارآفرین تولید شده‌اند:

$$C^i = \mu_S C_t^{Si} + \mu_M C_t^{Mi} + \mu_R C_t^{Ri} + \mu_E C_t^{Ei} \quad i = f, m, s \quad (19)$$

H نیز تعداد منازل مسکونی (عرضه مسکن) است که در سه بخش کارآفرینی، رسمی و غیررسمی با توجه به سهم هر نوع خانوار از جمعیت اقتصاد μ_i به صورت زیر تقاضا می‌شود:

$$H_t = \mu_S h_t^I + \mu_M h_t^M + \mu_E h_t^E \quad (20)$$

که در آن عرضه مسکن در اقتصاد برحسب یک نرمالایز می‌شود؛ یعنی $H = 1$.

W_t^i دستمزد کارگران در بخش‌های غیررسمی، تولیدی (رسمی) و روستایی است که توسط رابطه زیر معرفی می‌شود:

$$W_t^i = \mu_i l_t^i w_t^i \quad i = I, M, R \quad (21)$$

Π_t^E و Π_t^F نیز به ترتیب کل سود بنگاه‌های فعال در بخش کشاورزی و کل سود بنگاه‌های فعال در بخش تولیدی (رسمی) را نشان می‌دهند و به صورت روابط زیر تعریف می‌شوند:

$$\Pi_t^F = \mu_E \pi_t^F \quad (22)$$

$$\Pi_t^E = \mu_E \pi_t^E \quad (23)$$

در نهایت، کل اوراق مشارکت دولت B_t به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$B_t = \mu_E b_t \quad (24)$$

۳-۱۰. تسویه بازار

شرط تسویه اقتصاد به معنای برابری نیروهای عرضه و تقاضا در سه بازار کالاها و خدمات، بازار نیروی کار و بازار مسکن است. در بخش کالاها و خدمات، مصرف (تقاضا) مواد غذایی با تولید (عرضه) آن برابر است؛ لذا:

$$Y_t^f = \mu_E Z^F L^{\alpha_F} (n_t^F)^{1-\alpha_F} = C_t^f \quad (25)$$

در بخش خدمات، تقاضای خدمات با عرضه خدمات (تولید) برابر است:

$$Y_t^s = \mu_S l_t^I Z^I = C_t^s \quad (26)$$

در بخش رسمی نیز تقاضای کالاها با تولید کالاها برابر است:

$$Y_t^m = \mu_E Z^E k_{t-1}^{\alpha_E} (n_t^E)^{1-\alpha_E} = C_t^m + \mu_E i_t + g_t \quad (27)$$

تولید ناخالص داخلی نیز از مجموع ارزش تولید مواد غذایی، کالاها و خدمات ایجاد می‌شود:

$$Y_t = p_t^f Y_t^f + p_t^m Y_t^m + p_t^s Y_t^s \quad (28)$$

شرایط تسویه بازار کار در بخش کشاورزی از برابری عرضه نیروی کار و تقاضای نیروی کار در این بخش حاصل می‌شود:

$$\mu_E n_t^F = \mu_R l_t^R \quad (29)$$

به طور مشابه شرط تسویه بازار کار در بخش رسمی و تولید کالا به صورت زیر در نظر گرفته می‌شود:

$$\mu_E n_t^E = \mu_M l_t^M \quad (30)$$

شرط تسویه در بازار اجاره مسکن به صورت برابری تقاضا و عرضه منازل اجاره‌ای به صورت زیر تعریف

می‌شود:

$$\mu_E h_t^r = \mu_S h_t^I \quad (31)$$

شرط تسویۀ بازار سرمایه در اقتصاد عبارت است از:

$$K_t = \mu_E k_t \quad (32)$$

۴. یافته‌های پژوهش

یکی از موارد مهم به کار گیری مدل‌های تعادل عمومی پویای تصادفی، مربوط به پارامتریزه کردن آن‌ها با استفاده از آمارهای اقتصادی است. دو روش مقداردهی و تخمین برای پارامتریزه کردن وجود دارد که برای تخمین نیز روش‌های مختلفی ابداع گردیده است. در بسیاری از موارد و باتوجه به مطالعات زیادی که درخصوص مدل‌های تعادل عمومی پویای تصادفی انجام شده است، محقق می‌تواند از مقادیر پارامترهای پژوهش‌های دیگر استفاده کند (مکیان و همکاران، ۱۳۹۸؛ برومند و همکاران، ۱۳۹۸). از آنجایی که در سنوات گذشته مطالعات زیادی در این زمینه در کشورمان صورت گرفته مقادیر پارامترها از مقالات مکیان و همکاران، ۱۳۹۸، برومند و همکاران، ۱۳۹۸ و غیائی و همکاران، ۲۰۱۹ اقتباس گردیده است.

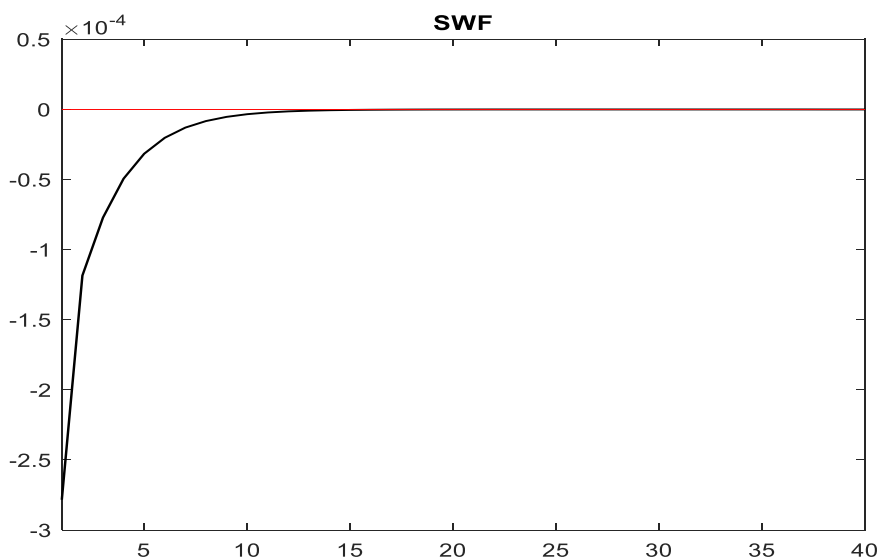
جدول ۱: پارامتردهی ضرایب و پارامترهای الگوی پژوهش (غیائی و همکاران، ۲۰۱۹؛ مکیان و همکاران، ۱۳۹۸؛ برومند و همکاران، ۱۳۹۸).

Tab. 1: Parameterization of research model coefficients and parameters (Ghiyaei et al., 2019; Makian et al., 2019; Boroumand et al., 2019).

نماد پارامتر	مقدار پارامتر	نماد پارامتر	مقدار پارامتر	نماد پارامتر	مقدار پارامتر
φ_f^I	۰/۱۸	γ_E	۰/۱۰۰۷	φ_f^M	۰/۹
φ_m^I	۰/۱۵	ρ_g	۰/۹	φ_m^M	۰/۵
φ_s^I	۰/۱۸	ρ_O	۰/۹	φ_s^M	۰/۶۱
φ_h^I	۰/۱۶	ρ_F	۰/۷۶	φ_h^M	۰/۱۵
φ_l^I	۱	ρ_m	۰/۸۸	φ_l^M	۸/۳
μ_E	۰/۰۱	ρ_s	۰/۶۹	φ_f^R	۱
μ_I	۰/۲۸	ρ_h	۰/۱۸	φ_m^R	۱
μ_M	۰/۳۲	ρ_b	۰/۸۲	φ_s^R	۰/۵
μ_R	۰/۳۹	ρ_r	۰/۷۱	φ_l^R	۸/۶
z^E	۰/۱	ρ_{lw}	۰/۶۳	z^F	۰/۱
z^I	۰/۱	φ_s^E	۰/۱	α_E	۰/۳۵
δ_k	۰/۹۵	φ_h^E	۰/۹۵۹	α_F	۰/۷
φ_f^E	۱	β_E	۰/۹۵	γ_R	۰/۰۱
φ_m^E	۰/۱۸	β_M	۰/۹۵۳	β_I	۰/۹۶۳
ρ_{Mw}	۰/۶۴	ρ_{Fw}	۰/۶۷	p^h	۱
ρ_{Rw}	۰/۷	ρ_{Ew}	۰/۵۴	p^f	۱
p^s	۱	p^m	۱	β_F	۰/۹۴

در ادامه، نتایج حاصل از بروز تکانه مالیات بر درآمد بخش رسمی و مالیات بر سود بررسی و تبیین می‌شود. مطابق یافته‌ها بروز شوکی به میزان ۱۰٪ باعث می‌شود در ابتدا میزان رفاه جامعه بلافاصله واکنش نشان داده و به میزان 0.0028724 ٪ کاهش یابد؛ اما پس از آن و با مرور زمان تأثیر این تکانه کاهش می‌یابد تا جایی که پس از ۱۰ دوره تأثیر کلی مالیات از بین می‌رود. با افزایش مالیات بر درآمد بخش رسمی، بخشی از مالیات از طریق افزایش قیمت به مصرف‌کننده منتقل می‌شود. از آنجا که خانوار فقیر بخش بیشتری از درآمد را به خرید کالاهای ضروری اختصاص می‌دهند؛ بنابراین، با افزایش قیمت کالا و خدمات و به تبع آن کاهش درآمد حقیقی، رفاه خانوار با شدت بالایی کاهش می‌یابد. اما با گذشت زمان، بخشی از مالیات اخذ شده به ارائه خدمات عمومی و پراخت‌های انتقالی به فقرا اختصاص پیدا می‌کند. ارائه خدمات عمومی و پرداخت‌های انتقالی در طی زمان باعث می‌شوند از شدت اثرگذاری مالیات بر رفاه کاسته شود. جدول زیر به‌طور خلاصه تأثیر افزایش مالیات بر درآمد بر رفاه جامعه را در سناریوهای مختلف نشان می‌دهد. هم‌چنین نمودارهای مربوط به تکانه‌های مالیات در هر کدام از سناریوها در ادامه آمده است.

۴-۱. نتایج واکنش رفاه جامعه به تکانه مالیات بر درآمد در بخش رسمی

نمودار ۲: نتایج واکنش رفاه جامعه به تکانه مالیات بر درآمد در بخش رسمی به میزان ۱۰٪

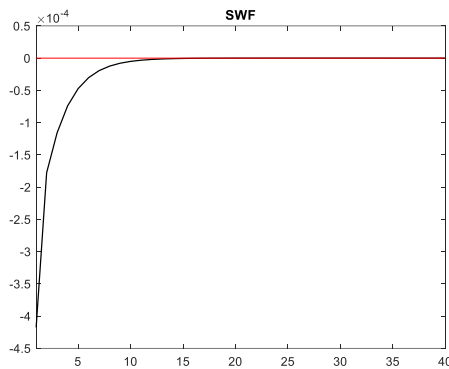
Graph. 2: Results of the Response of Society's Welfare to a 10% Shock to Income Tax in the Formal Sector

در سناریوی اول افزایش ۱۵٪ مالیات بر درآمد بخش رسمی با واکنش -0.00417576 ٪ رفاه خانوار همراه است. در سناریوی دوم افزایش ۲۰٪ مالیات بر درآمد سبب واکنش -0.00576768 ٪ رفاه خانوار می‌شود. در سناریوی سوم افزایش ۲۵٪ مالیات بر درآمد با واکنش -0.0069596 ٪ رفاه خانوار همراه است. در سناریوی چهارم افزایش ۳۰٪ مالیات بر درآمد سبب واکنش -0.00835152 ٪ رفاه خانوار می‌شود.

جدول ۲: تأثیر افزایش مالیات بر درآمد بر رفاه در سناریوهای مختلف (محاسبات پژوهشی).

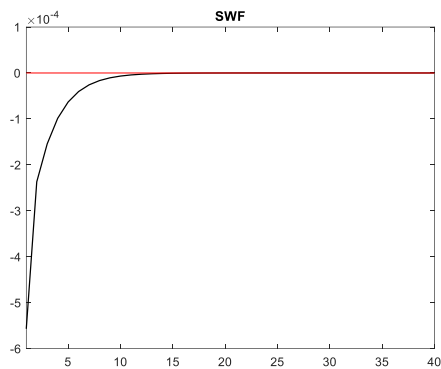
Tab. 2: The Impact of Income Tax Increases on Welfare in Different Scenarios (Research Computations)

میزان تغییر در رفاه	میزان واکنش رفاه	میزان مالیات
-----	-۰/۰۰۰۴۱۷۵۷۶	سناریو یک: مالیات بر درآمد ۱۵٪
-۰/۰۱۶	-۰/۰۰۰۵۷۶۷۶۸	سناریو دو: مالیات بر درآمد ۲۰٪
-۰/۰۱۲	-۰/۰۰۰۶۹۵۹۶	سناریو سه: مالیات بر درآمد ۲۵٪
-۰/۰۱۴	-۰/۰۰۰۸۳۵۱۵۲	سناریو چهار: مالیات بر درآمد ۳۰٪

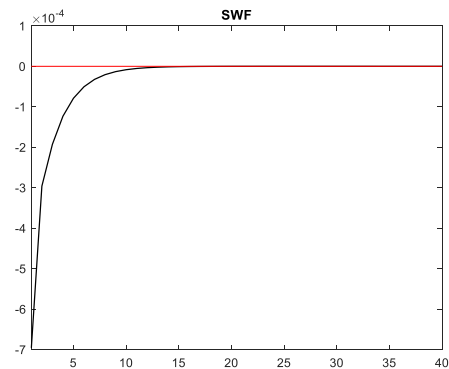
نتایج واکنش رفاه جامعه به تکانه مالیات بر درآمد در بخش

رسمی به میزان ۱۵٪

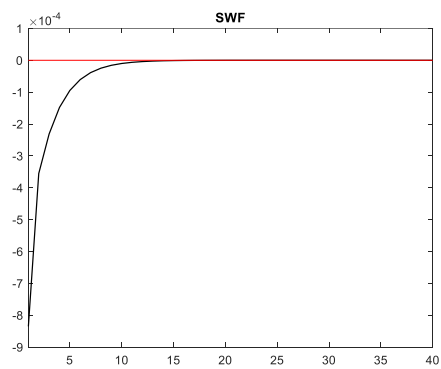
نتایج واکنش رفاه جامعه به تکانه مالیات بر درآمد در بخش

رسمی به میزان ۲۰٪

نتایج واکنش رفاه جامعه به تکانه مالیات بر درآمد در بخش

رسمی به میزان ۲۵٪

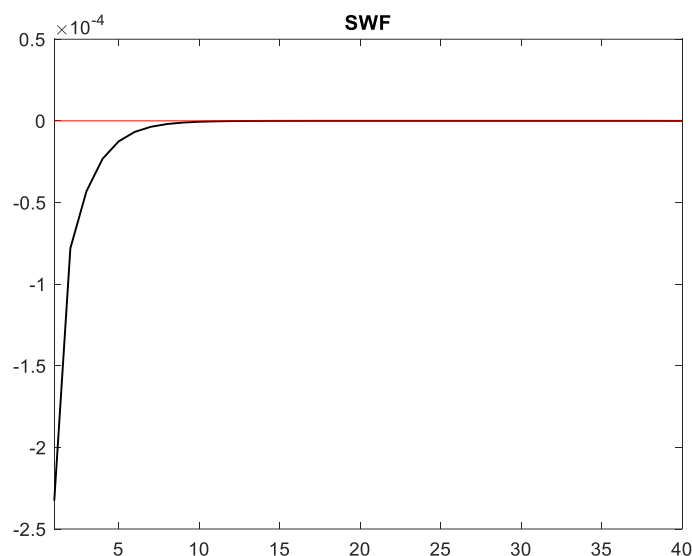
نتایج واکنش رفاه جامعه به تکانه مالیات بر درآمد در بخش

رسمی به میزان ۳۰٪

نمودار ۳: واکنش شاخص رفاه اجتماعی به شوک مالیاتی تحت ۴ سناریوی تحت مطالعه (محاسبات پژوهشی).

Graph. 3: The Response of the Social Welfare Index to Tax Shock under the 4 Scenarios of Study (Research Calculations).

۴-۲: نتایج واکنش رفاه جامعه به تکانه مالیات بر سود بنگاه

نمودار ۴: نتایج واکنش رفاه جامعه به تکانه مالیات بر سود به میزان ۵٪

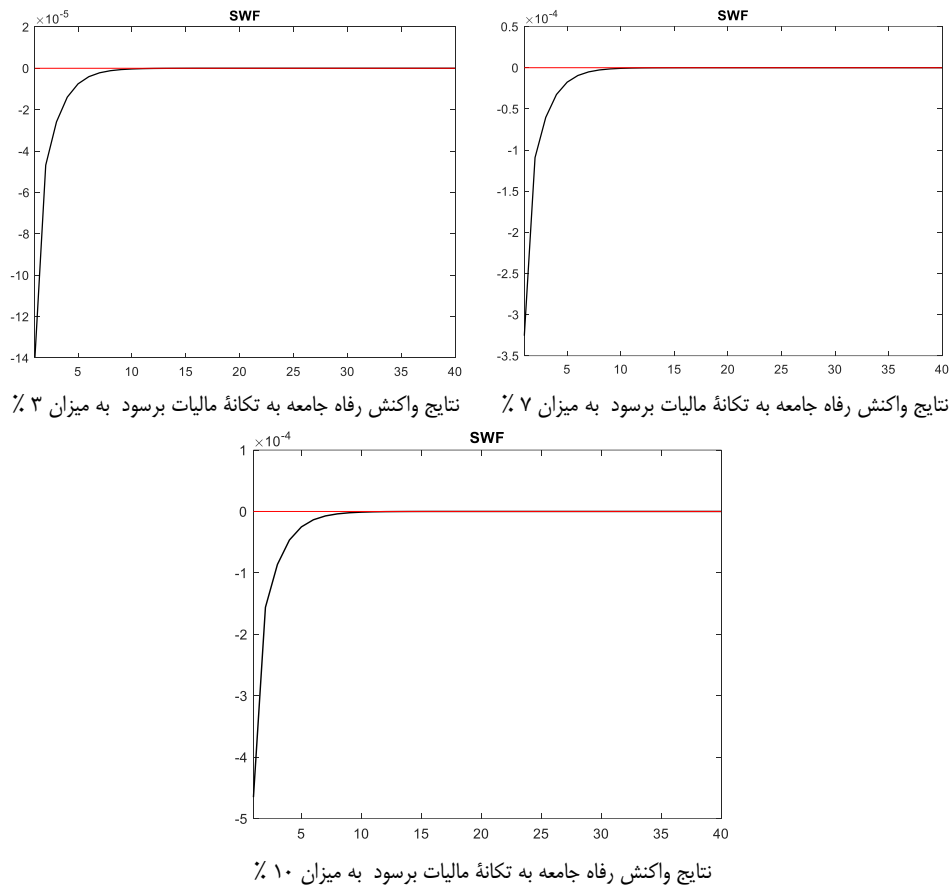
Graph. 4: Results of the Response of Society's Welfare to a 5% Profit Tax Shock

مطابق یافته‌ها بروز شوکی به میزان ۵٪ در مالیات بر سود باعث می‌شود در ابتدا میزان رفاه جامعه بلافاصله واکنش نشان داده و به میزان 0.0023258 کاهش یابد؛ اما پس از آن و با مرور زمان تأثیر این تکانه کاهش می‌یابد تا جایی که پس از ۱۰ دوره تأثیر کلی مالیات از بین می‌رود. افزایش مالیات بر سود به دلیل کاهش سودآوری، توانایی و انگیزه بنگاه‌های کارآفرین برای سرمایه‌گذاری و افزایش نوآوری را کاهش می‌دهد. با کاهش سرمایه‌گذاری، اشتغال و تولید در کشور کاهش پیدا می‌کند که پی‌آمد آن کاهش شدید رفاه است؛ اما، در گذشت زمان با افزایش سرمایه‌گذاری مولد دولت و بهبود زیرساخت‌های اقتصادی کشور و ایجاد رقابت بین بنگاه‌ها باعث می‌شود به منظور برخورداری از سود بالاتر میزان سرمایه‌گذاری در نوآوری را افزایش دهند که به نوبه خود افزایش سود و ظرفیت تولید بنگاه را به دنبال دارد؛ لذا، با گذشت زمان میزان اثرگذاری مالیات بر سود بر کاهش رفاه کاهش می‌یابد. جدول زیر به‌طور خلاصه تأثیر افزایش مالیات بر سود بر رفاه جامعه را در سناریوهای مختلف نشان می‌دهد. همچنین نمودارهای مربوط به تکانه‌های مالیات در هر کدام از سناریوها در ادامه آمده است.

جدول ۳: تأثیر افزایش مالیات بر سود بر رفاه جامعه را در سناریوهای مختلف (محاسبات پژوهش).

Tab. 3: The Impact of Increasing Profit Taxes on Social Welfare in Different Scenarios (Research Calculations).

میزان تغییر رفاه	میزان واکنش رفاه	میزان مالیات
-----	-0.00139552	سناریو یک: مالیات بر سود ۳٪
-0.0093	-0.0023258	سناریو دو: مالیات بر سود ۵٪
-0.0093	-0.00325621	سناریو سه: مالیات بر سود ۷٪
-0.0139	-0.00465173	سناریو چهار: مالیات بر سود ۱۰٪

نمودار ۵: واکنش شاخص رفاه اجتماعی به شوک مالیاتی تحت ۴ سناریوی تحت مطالعه (محاسبات پژوهش).

Graph. 5: The Response of the Social Welfare Index to Tax Shock under the 4 Scenarios of Study (Research Calculations).

در سناریوی اول افزایش ۳٪ مالیات بر سود بنگاه سبب واکنش -0.00139552 ٪ رفاه خانوار می‌شود. در سناریوی دوم افزایش ۵٪ مالیات بر سود بنگاه با واکنش -0.0023258 ٪ رفاه خانوار همراه است. در سناریوی سوم افزایش ۷٪ مالیات بر سود بنگاه سبب واکنش -0.00325621 ٪ رفاه خانوار می‌شود. در سناریوی چهارم، افزایش ۱۰٪ مالیات بر سود بنگاه سبب واکنش -0.00465173 ٪ رفاه خانوار می‌شود. افزایش نرخ مالیات بر سود، به این معنی است که شرکت‌ها باید سهم بیشتری از سود خود را به‌عنوان مالیات به دولت پرداخت کنند. این امر می‌تواند از طریق افزایش نرخ مالیات بر سود شرکت‌ها (مالیات مستقیم) یا افزایش مالیات بر سود سهام (مالیات غیرمستقیم) انجام شود. یکی از موضوعات مهم در تعیین قاعده بهینهٔ سیاستی، تعیین وزن متغیرهایی است که در تابع زیان ظاهر می‌شوند. این وزن‌ها به ترجیحات سیاست‌گذار در خصوص میزان نوسان مالیات بر سود و مالیات بر درآمد بستگی دارد؛ به‌عنوان مثال، اگر سیاست‌گذار بیش‌تر نگران کنترل مالیات بر سود باشد، وزن این متغیر را در تابع زیان بیشتر در نظر می‌گیرد؛ از این‌رو، انتخاب وزن‌ها، به نوعی دستوری^۱ است. در این مطالعه، قاعدهٔ بهینهٔ

¹ Normative

سیاستی برای مقادیر متفاوت وزن‌ها در تابع هدف محاسبه می‌شود، که هر یک از آن به‌عنوان یک سناریو ارائه می‌گردند. قواعد بهینه‌ی سیاستی تحت سناریوهای مختلف در جدول ۴ ارائه شده‌اند. در این جدول، ابتدا قاعده بهینه‌ی سیاستی با اختصاص وزن‌های ۰/۰۰۷ و ۱ به انحرافات مالیات بر سود و مالیات بر درآمد (به تبعیت از مطالعات **مکیان و همکاران، ۱۳۹۸؛ برومند و همکاران، ۱۳۹۸**) به‌عنوان سناریوی اول در نظر گرفته شده و در سناریوهای بعدی، حساسیت نتایج نسبت به تغییر وزن‌های اختصاص یافته به این دو متغیر اصلی مدل بررسی می‌شود. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، تحت سناریوهای مختلف در مطالعه حاضر، تغییری در علامت پارامترهای مدل و همچنین تغییر چشمگیری در مقادیر پارامترها ایجاد نشده است که حاکی از استحکام^۱ مدل پژوهش می‌باشد.

جدول ۴. آنالیز حساسیت (محاسبات پژوهش).

Tab. 4: Sensitivity Analysis (Research Calculations).

سناریو	وزن‌ها	قاعده بهینه سیاستی
سناریو اول	Q1= 0.007 Q2= 1.02 R= 0.005	$\bar{W}_t = -0.0431(\bar{T}_{1t}) - 0.1092(\bar{T}_{2t})$
سناریو دوم	Q1= 0.007 Q2= 1.01 R= 0.007	$\bar{W}_t = -0.0452(\bar{T}_{1t}) - 0.1172(\bar{T}_{2t})$
سناریو سوم	Q1= 0.008 Q2= 1.04 R= 0.006	$\bar{W}_t = -0.0489(\bar{T}_{1t}) - 0.1391(\bar{T}_{2t})$
سناریو چهارم	Q1= 0.006 Q2= 1.01 R= 0.005	$\bar{W}_t = -0.0411(\bar{T}_{1t}) - 0.1010(\bar{T}_{2t})$

افزایش نرخ مالیات بر سود می‌تواند تأثیرات متعددی بر اقتصاد ایران داشته باشد، از جمله اثرات منفی این مالیات می‌توان به موارد متعددی اشاره نمود؛ به‌عنوان مثال، افزایش مالیات بر سود می‌تواند سودآوری شرکت‌ها را کاهش داده و در نتیجه، انگیزه سرمایه‌گذاری‌های جدید را کم کند. این امر می‌تواند منجر به کاهش رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال شود. همچنین، افزایش مالیات بر سود می‌تواند منجر به کاهش سود سهام شرکت‌ها شود که این امر می‌تواند به کاهش تقاضا برای سهام و کاهش ارزش بازار سهام منجر شود (**برومند و همکاران، ۱۳۹۸**). به‌علاوه، افزایش نرخ مالیات بر سود ممکن است شرکت‌ها را به سمت فرار مالیاتی یا انتقال فعالیت‌های خود به کشورهای با نرخ مالیات پایین‌تر سوق دهد. از سوی دیگر، شرکت‌ها ممکن است بخشی از بار مالیاتی اضافی را از طریق افزایش قیمت کالاها و خدمات به مصرف‌کنندگان منتقل کنند که این امر می‌تواند به تورم منجر شود (**مکیان و همکاران، ۱۳۹۸**). از جمله اثرات مثبت آن می‌توان عواملی مختلفی را معرفی نمود؛ به‌طور مثال، افزایش نرخ مالیات بر سود می‌تواند به افزایش درآمدهای دولتی منجر شود. این درآمدها می‌توانند برای تأمین مالی خدمات عمومی، زیرساخت‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای استفاده شوند. نیز، افزایش مالیات بر سود می‌تواند به کاهش نابرابری درآمدی کمک کند؛ زیرا شرکت‌های بزرگ و سودآور سهم بیشتری از مالیات را پرداخت می‌کنند. به‌علاوه، درآمدهای مالیاتی

¹ Robust

اضافی می‌توانند برای سرمایه‌گذاری در بخش‌هایی که به رشد اقتصادی کمک می‌کنند (مانند: آموزش و تحقیق و توسعه) استفاده شوند (غیائی و همکاران، ۲۰۱۹).

۵. نتیجه‌گیری

مالیات به‌عنوان منبع اولیه درآمد دولت به‌منظور تأمین مالی خدمات عمومی از طریق تأثیر بر رشد و توسعه اقتصادی، نحوه توزیع درآمد، مصرف و سرمایه‌گذاری، رفاه اقتصادی خانوارها را متأثر می‌سازد. درک تأثیر مالیات بر رفاه اقتصادی خانوارها به ارائه راهکارهای لازم برای ارتقا کیفیت زندگی خانوارها منجر می‌شود. با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر تأثیر شوک درآمدهای مالیاتی دولت بر رفاه اقتصادی خانوارها در ایران را بررسی کرده است. برای تجزیه و تحلیل روابط بین متغیرها از رویکرد DSGE استفاده شده است. در این الگو، براساس پایه‌های اقتصاد خرد، معادلات رفتاری متغیرهای مورد مطالعه تعریف و پس از تعیین وضعیت تعادلی معادلات اصلی، نسبت به کالیبره نمودن پارامترها و برآورد مدل اقدام و نهایتاً با جای‌گذاری داده‌های حاصل از برآورد در مدل، توابع واکنش در پاسخ به شوک‌های مالیاتی استخراج گردید. نتایج نشان‌دادند مالیات بر درآمد بخش رسمی تأثیر منفی و معناداری بر رفاه اقتصادی خانوارها دارد. مکانیزم این اثر را می‌توان این‌گونه توضیح داد که اخذ مالیات از درآمد بخش رسمی به افزایش هزینه‌های تولید منجر می‌شود که با کاهش سودآوری بخش رسمی اقتصاد همراه است. کاهش سودآوری بخش رسمی اقتصاد از یک‌سوی باعث می‌شود بنگاه‌های فعال در این بخش به‌منظور جبران سود از دست رفته بخشی از مالیات را از طریق افزایش قیمت کالا و خدمات، به مصرف‌کنندگان منتقل کنند. با افزایش قیمت کالا و خدمات، قدرت خرید خانوارها کاهش می‌یابد. از سوی دیگر، افزایش هزینه تولید باعث می‌شود توانایی بنگاه‌های اقتصادی برای تولید کالا و خدمات کاهش یابد که به نوبه خود تعدیل نیروی کار، کاهش دستمزد و کاهش رشد بخش رسمی اقتصاد را در پی دارد. افزایش بیکاری، کاهش دستمزد و کاهش رشد بخش رسمی اقتصاد نیز به کاهش درآمد و به تبع آن کاهش کیفیت زندگی افراد منجر می‌شود؛ بنابراین، مالیات بر درآمد بخش رسمی اقتصاد به کاهش رفاه خانوارها می‌انجامد. علاوه بر این، اخذ مالیات بر درآمد بخش رسمی باعث می‌شود درآمد قابل‌تصرف افراد فعال در این بخش کاهش یابد. با کاهش درآمد قابل‌تصرف، افراد ناچار هستند مخارج ضروری زندگی از جمله مخارج مصرفی، آموزشی و بهداشتی را کاهش دهند که پی‌آمد آن کاهش سطح کیفیت زندگی است. همچنین مالیات بر سود شرکت‌ها تأثیر منفی و معناداری بر رفاه اقتصادی خانوارها دارد. افزایش مالیات بر سود سبب افزایش ناطمینانی در اقتصاد می‌شود و انگیزه افراد برای فعالیت کارآفرینانه و فعالیت در بخش حقیقی اقتصاد را کاهش می‌دهد که نتیجه آن کاهش بهره‌وری و اشتغال در اقتصاد است. درنهایت افزایش مالیات بر سود باعث کاهش سود سهام شده و درآمد صاحبان سهام کاهش پیدا می‌کند؛ بنابراین، اخذ مالیات از سود شرکت‌ها از طریق کاهش بهره‌وری، کاهش اشتغال و کاهش درآمد صاحبان سهام سبب کاهش رفاه خانوارها می‌شود. نتایج پژوهش خانزادی و همکاران (۱۳۹۴) تأثیر منفی مالیات مستقیم بر رفاه و نتایج پژوهش صامتی و همکاران (۱۳۹۴)، مهرآرا و همکاران (۱۳۹۴) و خدابخشی و روستایی (۱۴۰۱) تأثیر منفی مالیات غیرمستقیم بر رفاه را تأیید می‌کنند. نتایج همچنین، نشان می‌دهند میزان اثرگذاری مالیات بر درآمد بر رفاه اقتصادی خانوارها بیشتر از مالیات بر سود است؛ درواقع، از آنجا که با وضع مالیات بر درآمد بخشی از بار مالیاتی به مصرف‌کننده

انتقال می‌یابد؛ بنابراین، وضع مالیات بر درآمد نسبت به وضع مالیات بر سود سبب کاهش بیشتر رفاه اقتصادی خانوار می‌شود. باتوجه به نتایج پژوهش مالیات تأثیر منفی بر رفاه دارد. اما از آنجا که وضع مالیات بر سود با زیان رفاهی کمتری همراه است، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان با افزایش نرخ مالیات بر سود و کاهش نرخ مالیات بر درآمد، راهکارهای لازم برای کاهش آثار زیان‌بار مالیات در کشور را فراهم سازند؛ همچنین، توصیه می‌شود دولت ضمن افزایش کارایی جمع‌آوری مالیات با اختصاص سهم بیشتری از منابع حاصل از دریافت مالیات به فعالیت‌های مولد، ارتقا زیرساخت‌های آموزشی و بهداشتی کشور و ارزیابی منظم اثربخشی برنامه‌های رفاهی، کیفیت زندگی خانوارها را ارتقا بخشد.

سیاسگزاری

در پایان نویسندگان بر خود لازم می‌دانند که از داوران ناشناس نشریه با نظرات ارزشمند خود به غنای متن مقاله افزودند، قدردانی نمایند.

درصد مشارکت نویسندگان

این مقاله مستخرج از رساله دکتری آقای محمد لطفی پارسا به راهنمایی سیداحسان حسینی دوست و مشاوره محمدحسن فطرس و رضا معبودی بوده است؛ بر همین اساس گردآوری مطالب توسط نویسنده اول و نگارش آن تحت نظارت نویسندگان دوم و سوم و چهارم بوده است.

تضاد منافع

نویسندگان ضمن رعایت اخلاق نشر در ارجاع‌دهی و دقیق بودن آن در متن و انتهای مقاله، نبود تضاد منافع را اعلام می‌دارند.

کتابنامه

- آهنگری، عبدالمجید؛ فرازمنده، حسن؛ منتظرحجت، امیر حسین؛ و هفت لنگ، رضا، (۱۳۹۷). «اثرات مالیات سبز بر رشد اقتصادی و رفاه در ایران: با رویکرد تعادل عمومی تصادفی پویا (DSGE)». *پژوهشنامه اقتصاد مقداری*، ۱(۱۵): ۶۱-۲۷. <https://sid.ir/paper/385723>
- ایزدخواستی، حجت؛ عرب‌مازاد، عباس؛ و خواجه، علیرضا، (۱۳۹۸). «تأثیر اثرات اصلاح مالیات‌های زیست‌محیطی و ساختار مخارج دولت بر رشد اقتصادی و رفاه: رویکرد الگوی تعادل عمومی». *فصلنامه تحقیقات اقتصادی*، ۴(۵۴): ۸۴۶-۸۲۱. <https://doi.org/10.22059/jte.2019.264250.1007988>
- ایزدی، حمیدرضا؛ و عباسیان، مجتبی، (۱۴۰۲). «تأثیر مالیات نیروی کار در رفاه خانوارهای فقیر و ثروتمند در راستای اجرای سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران». *سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۱۱(۴۱): ۲۰۶-۱۸۸. <https://doi.org/10.30507/jmsp.2022.338118.2409>

- ترکی هرچگانی، محمدعلی، (۱۴۰۲). «شبیه‌سازی اثر مالیات سبز بر شاخص‌های سلامت و رفاه در ایران: مدل تعادل عمومی اقتصاد، انرژی و محیط زیست (GEM-E3)». *پژوهشنامه مالیات*، ۵۹(۲۳): ۲۸-۴۸.
<http://taxjournal.ir/article-1-2321-fa.html>
- خدابخشی، اکبر؛ و روستایی، سعیده، (۱۴۰۱). «مدل‌سازی آثار مالیات‌های غیر مستقیم بر رفاه دهک‌های درآمدی در ایران با کاربرد تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE)». *مدل‌سازی اقتصادی*، ۵۹(۱۶): ۳۳ - ۵۰.
<https://doi.org/10.30495/eco.2022.1963255.2673>
- راغفر، حسین؛ موسوی، میرحسین؛ افروز کلاردهی، الهه؛ فولادی، معصومه، (۱۳۹۵). «بررسی اثرات سیاست‌های مالیاتی بر رفاه مصرف‌کننده در قالب الگوی تعادل عمومی نسل‌های همپوش (OLG)». *پژوهشنامه مالیات*، ۲۴ (۳۱): ۳۱-۵۸.
<http://taxjournal.ir/article-1-980-fa.html>
- مجتهد، احمد؛ و احمدیان، اعظم، (۱۳۸۶). «اثر درآمدهای مالیاتی دولت بر رفاه اجتماعی ایران». *پژوهشنامه اقتصادی*، ۱(۷): ۷۱-۴۱.
https://pse.razi.ac.ir/article_3388.html
- مکیان، سید نظام الدین؛ توکلیان، حسین؛ و نجفی‌فراشاه، سید محمد صالح، (۱۳۹۸). «بررسی اثر شوک مالیات‌های مستقیم بر تولید ناخالص داخلی و تورم در ایران در چارچوب یک مدل تعادل عمومی پویای تصادفی».
اقتصاد مالی، ۱۳(۴۹): ۱-۴۶.
<https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2023.01.13>
- نادر، یگانه؛ طیب‌نیا، علی؛ و یوسفی، کوثر، (۱۴۰۱). «اندازه‌گیری آثار رفاهی پایه‌های مالیاتی مصرف و درآمد».
پژوهشنامه مالیات، ۵۳(۳۰): ۱۷۸-۱۴۴.
<http://taxjournal.ir/article-1-2135-fa.html>

References

- Adams, C., (1992). *For good and evil: The impact of taxes on the course of civilization*. Madison Books. <https://doi.org/10.5771/9781568332642>
- Adudu, S. A. & Ojonye, M. S. (2015). "The impact of tax policy on economic growth in Nigeria". *Journal of Economics and Sustainable Development*, 6(8): 124-129.
- Aguolu, O., (2004). *Taxation and Tax Management in Nigeria*. 3rd Edition, Enugu; Meridan Associates.
- Ahangari, A., Farazmand, H., Montazerhojat, A. & Haftlang, R., (2018). "The Effects of Green Tax on Economic Growth and Welfare in Iran: A Dynamic Stochastic General Equilibrium (DSGE) Approach". *Quantitative Economics (Economic Reviews)*, 15(1): 27-61. <https://sid.ir/paper/385723> (In Persian).
- Alharbi, S., (2019). "The Principles of Fairness & Efficiency in Designing of Tax Systems". *Journal of Contemporary Scientific Research*, 3(10).
- Alm, J. & Melnik, M. I., (2005). "Taxing the "family" in the individual income tax". *Public Finance and Management*, 5(1): 67-109.
<https://doi.org/10.1177/152397210500500101>
- Alves, J. & Alfonso, A., (2019) "Tax Structure for Consumption and Income Inequality: An Empirical Assessment". *Journal of the Spanish Economic Association*, 10: 337-364. <https://doi.org/10.1007/s13209-019-00202-3>
- Angelopoulos, K., Economides, G. & Kammass, P., (2007). "Tax-Spending Policies and Economic Growth: Theoretical Predictions and Evidence from the OECD". *European Journal Political Economics*, 23: 885-902. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2006.10.001>

- Dobridge, C., Hsu, J. W. & Zabek, M. A., (2024). *Personal Tax Changes and Financial Well-Being: Evidence from the Tax Cuts and Jobs Act*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.5131198>
- Elshani, A. & Pula, L., (2023). "Impact of taxes on economic growth: an empirical study in the eurozone". *Economic Studies*, 32(2).
- Engel, E. M., Galetovic, A. & Raddatz, C. E., (1999). "Taxes and income distribution in Chile: some unpleasant redistributive arithmetic". *Journal of Development Economics*, 59(1): 155-192. [https://doi.org/10.1016/S0304-3878\(99\)00009-7](https://doi.org/10.1016/S0304-3878(99)00009-7)
- Farayola, G. O., (1987). *Guide to Nigerian Taxation, Ikeja*. All Group Nigeria Limited Publishers.
- Gechert, S. & Heimberger, P., (2022). "Do corporate tax cuts boost economic growth?". *European Economic Review*, 147: 104157. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2022.104157>
- Ghiaei, H., Auclair, G. & Fredric Noah, J., (2019) "Macroeconomic and Welfare effect of Tax Reforms in Emerging Economies: A Case Study of Morocco". *Journal of Policy Modeling*, 41: 666-699. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2019.02.005>
- Guardino, M. & Mettler, S., (2020). "Revealing the "Hidden welfare state": How policy information influences public attitudes about tax expenditures". *Journal of Behavioral Public Administration*, 3(1). <https://doi.org/10.30636/jbpa.31.108>
- Izadi, H. & Abbasian, M., (2023). "The Effect of Labor Tax on the Welfare of Poor and Rich Households in Line with the Implementation of General Policies of the Islamic Republic of Iran". *Strategic and Macro Policies*, 11(41): 188-206. <https://doi.org/10.30507/jmsp.2022.338118.2409> (In Persian).
- Izadkhasti, H., Arab Mazar, A. & Khajeh, A., (2019). "Analyzing the Effects of Environmental Tax Reform and Government Expenditure Structure on Economic Growth and Welfare: A General Equilibrium Model Approach". *Quarterly Journal of Economic Research*, 54(4): 821-846. <https://doi.org/10.22059/jte.2019.264250.1007988> (In Persian).
- Khodabakhshi, A. & Roustaei, S., (2021). "Modeling the effects of indirect taxes on the welfare of income deciles in Iran using computable general equilibrium (CGE)". *Economic Modeling*, 3(59): 33-50. <https://doi.org/10.30495/eco.2022.1963255.2673> (In Persian).
- Ledić, M., Rubil, I. & Urban, I., (2023). "Tax progressivity and social welfare with a continuum of inequality views". *International tax and public finance*, 30(5): 1266-1296. <https://doi.org/10.1007/s10797-022-09752-y>
- Lee, Y. & Gordon, R., (2005). "Tax Structure and Economic Growth". *Journal of Public Economics*, 89: 1027-1043. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2004.07.002>
- Makiyani, S.- N. & Najafi, F., (2023). "The Effects of Tax Shocks on GNP and Inflation in Iran: A DSGE Approach". *Sosyoekonomi*, 31(55): 253-264. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2023.01.13>
- Mohammed, H. & Tangl, A., (2023). "Taxation Perspectives: Analyzing the Factors behind Viewing Taxes as Punishment—A Comprehensive Study of Taxes as Service or Strain". *Journal of Risk and Financial Management*, 17(1): 5. <https://doi.org/10.3390/jrfm17010005>
- Mojtahed, A. & Ahmadian, A., (2007). "The Effect of Government Tax Revenues on Social Welfare in Iran". *Economic Journal*, (7)1: 41-71. https://pse.razi.ac.ir/article_3388.html (In Persian).

- Myles, G. D., (2000). "Taxation and economic growth". *Fiscal studies*, 21(1): 141-168. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5890.2000.tb00583.x>
- Nazer, G., Taiebnia, A. & Yousefi, K., (2022). "Investigating the Welfare Effects of Income and Consumption Taxes". *J. Tax Res*, 30(53): 144-178. <http://taxjournal.ir/article-1-2135-fa.html>.
- Nguyen, A. D. M., Onnis, L. & Rossi, R., (2021). "The Macroeconomic Effects of Income and Consumption Tax Changes". *American Economic Journal: Economic Policy*, 13(2): 439-66. <https://doi.org/10.1257/pol.20170241>
- Ochiogu, A. C., (1994). *Nigeria Taxation for Students*. Enugu; A.C Ochiogu Publishers.
- Orisadare, M. A. & Fasoye, K., (2022). "The effect of value-added tax on economic growth of Nigeria". *African Journal of Economic Review*, 10(1): 158-169.
- Padovano, F. & Galli, E., (2001). "Tax Rates and Economic Growth in the OECD Countries (1950–1990)". *Economic Inquiry*, 39: 44–57. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2001.tb00049.x>
- Raghfar, H., Mousavi, M., Afroz Kalardeh, E. & Foladi, M., (2016). "A Study of Tax Policy Effects on Consumers' Welfare through Overlapping Generation Model". *J. Tax Res*, 24 (31): 31-58. <http://taxjournal.ir/article-1-980-fa.html> (In Persian).
- Stiglitz, J. E. & Rosengard, J. K., (2014). *Economics of the Public Sector*. Fourth Edition, W.W. Norton & Company Press.
- Torchi Harachgani, M., (2023). "Simulation of Green Tax Effects on Health Indicators and Welfare in Iran: General Equilibrium Model". *Energy and Environment (GEM-E3)*, 31(59): 28-48. <http://taxjournal.ir/article-1-2321-fa.html> (In Persian).
- Vatavu, S., Lobont, O. R., Stefea, P. & Brindescu-Olariu, D., (2019). "How taxes relate to potential welfare ga the evolution of consumption taxes and their impact on the economy: vat vs sales taxin and appreciable economic growth". *Sustainability*, 11(15): 4094. <https://doi.org/10.3390/su11154094>
- Wimer, C., Parolin, Z., Fenton, A., Fox, L. & Jencks, C., (2020). "The direct effect of taxes and transfers on changes in the US income distribution, 1967–2015". *Demography*, 57(5): 1833-1851. <https://doi.org/10.1007/s13524-020-00903-6>
- World Bank, (2020). *World Development Report 2020: Data for Better Lives*. World Bank Publications. <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2020/brief/world-development-report-2020-data>.